O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

Majburiy bepul nusxa

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ • Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • www.uzas.uz • 2010-yil, 8-oktyabr • № 41 (4076)

Ўрозбой АБДУРАҲМОНОВ, Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси

ДИЛИМИЗДЕК, НИЯТИМИЗДЕК ОҚ-ОППОҚ...

Халқимизда рози-ризолик деган гап бор. Бунда ҳикмат кўп. Ота-онанинг фарзанддан розилиги, инсоннинг ҳаётдан розилиги...

Ҳаммамиз ҳам ота-онамизни рози қилайлик, уларнинг дуосини олайлик, деб яшаймиз. Шундай ният билан уйлар қурамиз, боғроғлар яратамиз. Улкан кашфиётлар, мумтоз асарлар, кўркам шаҳарлар шундай бино бўлган, она замин шундай яшарган.

Бугун ям-яшил шаҳарга айланган Нукус кўчаларини айлансам, шу ўйлар хаёлимдан ўтади. Ҳаволи, шинам кўчалар, кўркам хиёбонлар, кўзни қувонтирадиган муаззам иморатлар ўз-ўзидан бўлгани йўқ.

Гулзор бўйлаб арикда зилол сувнинг шилдираб оқиши ўз-ўзидан бўлгани йўқ. Бу шаҳар ўтган асрнинг саксонинчи йиллари охирида файзу тароватини йўқотиб, қақшаб ётгани ёдимда. Умуман, ўша йиллар оғир келди. "Ўзбеклар иши" деган уйдирма гаплар одамларнинг ёстиғини қуритди, уйини куйдирди. Бу кулфатлар эл-улуснинг қўлини ишдан совутди, ҳаётдан бездирди. Мамлакат жар ёқасига келиб қолган бурилиш нуқтасида вазиятни ўнглаб олиш осон эмас эди.

Буни билган билади, билмаган чўпчак айтиб ўтаверади. Президент Ислом Каримовнинг Қорақалпоқ заминига ташрифи шуни ёдимга солди. У кишининг катта инсоний меҳри, доимий эътибори ва ғамхўрлиги билан юртдошларимиз ғоят қисқа вақт ичида қаддини ростлаб олди,

Ифтихор

яратувчилик туйғуси яна дилларда жўш урди. Одамлар ҳаётга муҳаббатли бўлиб, она заминни яшнатишга киришди.

Бугун қаерга йўлинг тушмасин, ўзгаришни кўрасан. Обод кўчаларда кўнглинг нурга тўлади. Шу яшаришда улушинг борлигидан ғурурланасан. Шу элга, шу юртга хизмат қилаяпман, бир инсондай яшаяпман, деб ҳаётдан розо бўласан.

Бунинг барчаси учун биринчи муаллимдек бизга таълим бериб, нурли ва донғил йўлга бошлаб чиққан матонатли инсондан қарздормиз, албатта. Қорақалпоқ эли у кишидан куч олиб, киндик қони томган заминни боғу бўстонга айлантирмоқда.

Мен кеча давлатимиз раҳбари Республика майдонини, Жўқорғи Кенгеснинг янги биносини, ландшафт дизайни ва фавворалар улуғлик бағишлаб турган Бердақ ҳайкалини кўздан кечирар экан, бир олам қувонч туйганини кўрдим. Шу эл тинч, шу юрт обод бўлсин деб умрини бағишлаган зотгина мана шундай ҳиссиётни туйиши мумкин.

Ҳар ҳолда, оғир экологик вазият ҳукм сураётган Оролбўйида бундай меъморий ансамбллар, кўркам иншоотлар бунёд этиш ўз-ўзидан бўлмайди.

Давоми иккинчи саҳифада

ЎЗ ЙЎЛИМНИ ИЗЛАЯПМАН

Малика ЭГАМБЕРДИЕВА: ***2010 йили «Ниҳол» мукофоти билан тақдирланган, «Ягонасан, муқаддас Ватан!», «Қалбимда Ватан мадҳи» республика кўрик-танловлари совриндори. Оммавий байрамларда қўшиқлари билан қатнашиб келмоқда... Мумтоз ва эстрада йўналишидаги кўплаб қўшиқлар ижрочиси. Айни пайтда Ўзбекистон давлат консерваториясида мақом бўйича таҳсил олаяпти.***

1.Сиз ижод моҳиятини қандай тушунасиз?

2.Бугунги ижодий жараёнга муносабатингиз?

3.Ижодкорнинг жамиятдаги ўрни нима билан белгиланади? Бу жараёнда ўзингиз ва тенгқурларингизнинг иштирокини қандай баҳолайсиз?

2

НАВҚИРОН АВЛОД ДАВРАСИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида "Адабиёт ва ёшлар" мавзуида давра суҳбати бўлиб ўтди

Юртбошимизнинг "Адабиётга эътибор — маънавиятга, келажакка эътибор" рисоласида адабиётимиз эртаси бўлган ёш ижодкорлар билан ишлаш, истеъдод соҳибларини топиш ва тарбиялаш, уларнинг ижодига муносиб баҳо бериш, устоз-шогирдлик анъаналарини ривожлантириш масалаларига алоҳида урғу берилгани, "Ижод" фондини ташкил этиш тўғрисидаги қарорда эса ижодий кўрик-танловларини ташкил этиш, иқтидорли ёш адибларнинг биринчи китоблари нашри кун тартибига қўйилгани барчамизга яхши маълум.

Ана шу вазифалар юзасидан Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди томонидан кўпгина

Ёзувчилар уюшмасида

ижодий-ташкилий ишлар амалга оширилмоқда. Уюшма қошида ёш ижодкорларнинг "Онажоним шеърият" тўгараги қизғин фаолият олиб бормоқда. Машғулотларда ёш қаламкашларнинг қўлёзмалари муҳокама этилмоқда. Энг иқтидорли ижодкорларнинг биринчи китоблари уюшма ижодий кенгашлари томонидан нашрга тавсия қилинаётир.

Хўш, ёш ижодкорлар ўзлари учун яратилаётган имкониятларга, юксак эътиборга жавобан қандай фаолият кўрсатишмоқда? Ижодкорнинг ижтимоий бурчини улар қандай тушунишади? Бугун улар қандай китобларни ўқияпти? Бой маданий меросимизни, жаҳон адабиёти дурдоналарини мутолаа қилишаяптими? Устоз адиблар, уюшманинг тажрибали аъзолари билан мулоқотлар қай даражада йўлга қўйилган?..

Ёзувчилар уюшмасида бўлиб ўтган давра суҳбатида шу ҳақда фикр юритилди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси ўринбосарлари Сирожиддин Саййид, Иқбол Мирзо, уюшма масъул котиби Бобур Ғиёсов, адиблар Омон Мухтор, Эркин Самандар, Муҳаммад Али, Абдулла Аъзам, Шуҳрат Ризаев, Адҳамбек Алимбеков, ёш ижодкорлар Азизбек Анвар, Зулхумор Мирзаева бугунги ёшларнинг адабиётга муносабати, ёшлар китобхонлиги, устоз-шогирдлик анъаналари, ижодкорнинг Ватан ва элу юрт олдидаги бурчи ҳақида сўзладилар. Давра суҳбатида устоз адиблар Абдулла Қаҳҳор ва Озод Шарафиддинов сабоқлари, уларнинг ёш ижодкорларга меҳри ва талабчанлиги ҳақидаги хотиралар эсга олинди.

Тадбир сўнгида Ёзувчилар уюшмасининг ёш ижодкорлар билан ишлаш бўйича навбатдаги режалари муҳокама этилди.

Халқаро театр кунлари

Ўтган ҳафта Ўзбекистон Ёшлар театрида "Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми" жамғармаси, Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, "Ўзбектеатр" ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси ҳамкорлигида ташкил этилган "Theatre. UZ/2010" биринчи халқаро театр фестивали очилди. Маданий ҳаётимизда муҳим воқеа бўлган мазкур тадбирда турли ижодий ташкилотлар, санъат ва маданият соҳаси вакиллари, театр ихлосмандлари иштирок этди.

"Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми" жамғармаси саҳна санъатига доир ғоя ва лойиҳаларни қўллаб-қувватлаб, иқтидорли ижодкорларнинг орзу-интилишларини рўёбга чиқаришга алоҳида аҳамият қаратмоқда. Жамғарма ташаббуси билан ижодий ташкилотлар ҳамкорлигида ўтказилаётган "Theatre. UZ/2010" халқаро театр фестивали ана шундай тадбирлардан бири ҳисобланади.

Мазкур ижодий фестивалдан кўзланган асосий мақсад юртимиз ва хориж театрларининг илғор анъана ва ютуқлари билан санъат ихлосмандларини кенг таништириш, ўзаро фикр алмашиш учун имкониятлар яратишдан иборат. Тадбир давомида юртимиз ҳамда Россия, Украина, Исроил, Греция ва Италия театр ижодкорлари ҳамкорлигида спектакллар, театр рассомлари кўргазмаси, концерт ва мусиқа кечалари бўлиб ўтмоқда.

Ўзбекистон санъат арбоби Наби Абдураҳмонов анжуман ҳақида шундай деди: "Бу фестивал нафақат биз учун, балки томошабинлар учун ҳам зарур. Чунки дунё мамлакатлари спектаклларини кўриш орқали таққослаш имкони пайдо бўлади ва бу ўз-ўзидан уларнинг дидига ижобий таъсир кўрсатади. Бундан ташқари, актёрларнинг ҳам томошабин олдидаги масъулияти ошади".

Шу кунгача "Сеҳрли узук" (Исроил ва Ёшлар театри ҳамкорлигида яратилган), "От ҳушини йўқотганда" (Франсуа Саган асари, Рус академик драма театри), "Хонума" (А. Цагарели асари, Муқимий номидаги мусиқий театри), "Дабдабали тўй" (Қрим-татар академик мусиқали-драма театри) ва "Аёлғу" (Ўзбек Миллий академик драма театри) спектакллари намойиш этилди. Миллий галереяда "Ижод учун туғилганлар" мавзуида сценографлар кўргазмаси очилди.

Шанба куни Алишер Навоий номидаги Ўзбек давлат академик катта театрида италиялик таниқли дирижёр Маурицио Чампи иштирокида "Италиянинг юлдузли осмони" гала-концерти бўлади.

Аброр МЕЛИБОЕВ

ЎЗБЕКИСТОН

Шеърий лаҳза

Тоғларда тонг отди. Шуъларанг титроқ —
Осмон чўққиларга боғланган елкан...
Ер юзида қанча юртлар бор, бироқ
Баридан барвақтроқ уйғонар ўлкам...

Қуёшни қумғонда қайнатган чўпон,
пиёласи ичра сузиб юрар ой —
Елкасига илиб булутдан чопон,
Боботоғ меҳмонга узатади чой.

Бахмал адирларда тунда тин ол... Кел!
Қўл чўзсанг юлдузлар сеники — турфа!
Баҳор беланчагин ўйнатади ел,
Қирлар болиш бўлар, лолазор кўрпа.

Болари бошида ташвишли дунё,
боғлардан бол терар, зарра йўқдир кек...
Тонгни қарши олар ризқ тутиб гўё
тиниб-тинчимаган беминнат ўзбек.

Жаҳон-ла бўйлашга етар журъатим,
Халқим юрагида дарёнинг сеҳри.

Ҳар зарра қумида замин қудрати,
Икки дарё ичра тошади меҳри.

Юртлар кўп жаҳонда чиройли, кўркам,
Ўйин-кулги билан яшар кўнгли тўқ.
Жаҳон қаҳқаҳаси жамланганда ҳам
Ўзбек аскиясин жарангича йўқ...

Дунё, кенглигингдан ўргилдим... Кездим!
Гоҳо кулгим қистар қилган ишимга.
Таътил тугамасдан соғинчни сездим —
Парижда қишлоғим кирди тушимга.

Сотмадим шон-шуҳрат излаб виждонни,
Нону туз ҳурмати заминга қасам...
Мендан хафа бўлманг, Ўзбекистонни
Ҳаммангиздан кўпроқ севаман десам...

Қўчқор НОРҚОБИЛ

"TashkentALE–2010" фотокўргазмаси

"Ўзбекистон маданияти ва санъати Форуми" жамғармаси, Бадиий академия, Тошкент фотосуратлар уйи томонидан ташкил этилган **"TashkentALE-2010"** 5-Халқаро Тошкент фото биенналеси маданий ҳаётимизда муҳим воқеалардан биридир. Асарлар Тошкент фотосуратлар уйи, Марказий кўргазмалар зали, Ёшлар ижод саройи, Тасвирий санъат галереяси, Маданият ва санъат кўргазмалар зали, Санъат музейи, халқаро Маданият карвонсаройи залларида намойиш этилади. Экспозицияларга "Баркамол авлод йили"га бағишланган ҳамда ёшларнинг ҳар томонлама камол топиши йўлида хизмат қилаётган жамиятлар, ёрқин шахслар, ёш истеъдодлар, уларнинг интилиш ва жасоратлари, ёшлар ҳаётидаги ёрқин лаҳзалар ҳақида ҳикоя қилувчи "Навқирон ва ёрқин", ҳужжатли жанрга хос "Инсон, анъаналар, яшаш муҳити", бадиий фотографиянинг янги кўринишларини акс эттирувчи, шакл ва тузилиши жиҳатидан авангард ҳисобланган " Тажриба қанотлари" каби туркум асарлар қўйилган.

Кўргазма қатнашчилари орасида фото санъати юксак ривожланган Япония, АҚШ, Буюк Британия, Россия, Миср, Бразилия, Туркия, Ҳиндистон, Озарбойжон каби йирик давлатларнинг вакиллари бор.

Биеннале доирасида бир неча шахсий кўргазмалар ҳамда Корея Маданият ва туризм вазирлиги ва Германия Гёте институти билан ҳамкорликда иккита халқаро лойиҳа асосида тадбирлар ўтказиш кўзда тутилган.

Суннат ОСТОНОВ

Ғиёс БОЙТОЕВ:

Қўшиқ — ҳаётимнинг маъноси

Қўшиқ санъатида ўз йўлига эга бўлган, халқ меҳр-муҳаббатини қозониб, йилдан-йилга репертуарини бойитиб, мухлисларга тақдим этиб келаётган хонандалар оз эмас. Улар орасида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Ғиёс Бойтоевнинг алоҳида ўрни бор. Бу хонанданинг қўшиқларини катта ёшдагилар ҳам, ёшлар ҳам бирдек севиб тинглайдилар.

5

Азамат АҲМЕДОВ олган сурат.

КУНЧИҚАР ЮРТ КИНОСИ

Пойтахтимиздаги Киночилар уйида мамлакатимиздаги Япония элчихонаси, Япония жамғармаси, Ўзбекистон Чет эллар билан дўстлик ва маданий-маърифий алоқалар жамиятлари Кенгаши ҳамда "Ўзбеккино" Миллий агентлиги ҳамкорлигида замонавий япон киноси кунлари ўтказилди.

Тадбир давомида режиссёрлар Дайскэ Тэгананинг қадимий жанговар санъат — айкидо орқали инсон руҳининг қайта туғилиши ҳақидаги "Айки", Коки Митанининг анъанавий ва замонавий меъморчиликнинг уйғунлигига бағишланган "Ҳаммаси бизнинг уй ҳақида", Нобухиро Ямаситанинг бир мусиқий ансамблнинг шаклланиши ва муаммолари ҳақида ҳикоя қилувчи "Линда, Линда, Линда..." филмлари намойиш этилди.

Филмлар намойиши олдидан сўзга чиққанлар ўзбек ва япон кино ижодкорлари ўртасидаги дўстона алоқалар тобора мустаҳкамланиб бораётгани ҳақида гапирдилар. Жумладан, шу ойда Токиода бўлиб ўтадиган халқаро кинофестивалда Ўзбекистондан Ёлқин Тўйчиевнинг "Илова" филми қатнашади.

"Япониянинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва мухтор элчиси вазифасига яқинда тайинланган бўлишимга қарамай, ўзбек томошабинларининг самимиятини дарҳол ҳис қилдим, — дейди ўз сўзида Ёшихиса Курода. — Томоша залида ёшларнинг кўплигидан жуда мамнун бўлдим. Бинобарин, филмларимиз япон киноси ихлосмандларига, тилимиз, анъаналаримиз, маданиятимиз, санъатимизга қизиқувчи, япон турмуш тарзини чуқурроқ билишга интилувчи ёшларга мўлжалланган. Буларнинг бари кўп асрлардан буён бир-бирининг маданиятини бойитиб келаётган икки дўст мамлакат халқларини бирлаштиришга хизмат қилади".

Флора ФАХРУТДИНОВА

БИЛДИРИШ

Шу йилнинг 13 октябр чоршанба куни соат 15.00да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида (Ўзбекистон кўчаси, 16 а-уй, 6-қават. Тел: 245-98-19, 227-08-31) ёш ижодкорларнинг **"Онажоним — шеърият"** тўгарагининг навбатдаги машғулоти бўлади. Барча қизиққанлар таклиф этилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси.

«Ўзбекистон почтаси» ОАЖ ГАЗЕТА, ЖУРНАЛ ВА КИТОБЛАРГА ОБУНА БЎЛИНГ. тел: 233-08-34 Сайт: www.pochta.uz ; e-mail: oao@post.uz

Ифтихор

ДИЛИМИЗДЕК, НИЯТИМИЗДЕК ОҚ-ОППОҚ...

Бошланиши биринчи саҳифада

Бугун Қорақалпоқ далалари ҳам дилимиздек, ниятимиздек оқ-оппоқ. Давлатимиз раҳбарининг қутлуғ ташрифи кунлари пахта сотиш бўйича шартномавий режа бажарилган бўлса-да, ҳали ҳосилнинг чўғи баланд. Ҳолбуки, Қорақалпоғистон дунёда пахта экиладиган энг шимолий ҳудуд. Унинг энг шимолида “Тойимбет” фермер хўжалиги бор. У Тахтакўприк туманида, Орол бўйида. Бу хўжалик қовун-тарвуз, яна денг, пахта, буғдой, шоли етиштиради, яйловда мол, қўй-эчки боқади. Хўжалик бу йил 130 гектар ғаллазорда баракали ҳосил олган, режани ошириб бажарган эди. Ўн беш кун ичида пахта сотиш шартнома-мажбуриятини ҳам уддалади. Қаранг, биринчи теримда сал кам икки юз тонналик хирмон уйилди. Айни шу кунларда унинг салмоғини 300 тоннага етказиш учун заҳмат чекилмоқда. Шу билан бирга, кузги буғдой экилмоқда. Бошоғини зўрға кўтарган шолизор ўрим-йиғимга навбат кутаяпти.

— Бу йил ҳосил жуда баракали бўлди, — дейди “Мақбалкўл” фермер хўжалиги раҳбари, Олий Мажлис Сенати аъзоси Сарсенбой Сейтназаров. — Албатта, мўл ҳосилнинг онаси меҳнат. Шу билан бирга, ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш борасидаги ишлар, фермерларга кўрсатилаётган ғамхўрлик бу йил катта самара берди.

Бир вақтлар денгиз соҳили бўлган Устюрт этагида “Қорабош ботир” фермер хўжалиги фаолият олиб боради. Уни Жеткурбой Кенжабоев бошқаради. Жеткурбойнинг ота-бобоси балиқчи бўлган. Олимларнинг айтишича, кимда-ким ота касбини ўзгартириб, янги касб эгалламоқчи бўлса, уч авлод умри кетар экан. Қирқ беш йил муқаддам Урга элати мажбурий кўчирилган, шундан сўнг собиқ балиқчилар дашту далага сиғмай қолди. Лекин илож йўқ. Яшаш учун курашмаса бўлмайди...

Жеткурбой ўрмон ўрнида янги ер очди, экин-тикин билан шуғулланди. Унинг чеккан заҳмати ҳам бу йил рўёбга чиқди, десак, хато бўлмайди. Нимага десангиз, бу йил сув мўл-кўл бўлди. У кузги буғдойдан қирқ тоннадан зиёд ҳосил олди. Қовун-тарвуз, пахта, полиз етиштиришда, шоликорликда тажриба орттирди. Ниҳоят изланишлар бўй кўрсатди. У етиштирган ноз-неъмат, у уйган пахта хирмони ҳамманинг ҳавасини келтирмоқда.

— Бу йил далаларни илк бор лойқа сув билан суғордик. — дейди Хўжайли тумани “Нурлибек-Мейирбек” фермер хўжалиги раҳбари Кенесбой Жақсимуродов. — Бунда ҳикмат кўп. Лойқа сув шу замин, экин-тикин учун зарур табиий озиқ билан тўйинган. Шунинг учун ҳам ҳар йилдагига нисбатан ўғитдан кам фойдаландик, аммо ҳосил мўл бўлди...”

Хўжайли туманидаги “Клен” фермер хўжалиги раҳбари Юрий Клочков ҳам барака мўл бўлганини айтади. Биз Юрий Иванович билан бир мактабда ўқиганмиз, унинг отаси экскаваторчи бўлган, овулга сув келтирган. Ўша овул ҳозир “Иван ёб” деб аталади. Қаранг, инсон яхши ном қолдириши учун, катта қаҳрамонлик кўрсатиши шарт эмас экан, яхши ният, эл-юртнинг оғирини енгил қилиш кифоя...

Юрий Клочковнинг экин майдони 128 гектар, унинг тенг ярмига пахта экиб, 100 тоннадан зиёд ҳосил олган...

Амударёнинг тўлиб оқиши деҳқонлар насибасини бутун қилди. Республика бўйича 84 222 тонна дон етиштирилди, пахта хирмони ҳам чўнг бўлди. Шолини айтмайсизми?! Бутун дунёда молиявий-иқтисодий инқироз ҳукм сураётган, ёнғинлар, сув тошқинлари, зилзила ва қурғоқчилик экин-текинга талофат етказган, озиқ-овқат маҳсулотлари кун сайин қимматлашаётган вақтда Нукус бозорида бир кило аъло нав гуручнинг баҳоси 900 сўм...

Қорақалпоқ заминида бу йил замонавий меъморий лойиҳа асосида 314 та янги турар-жой барпо этилмоқда, улар овлоқ овулларга кўрк ва чирой бағишламоқда, шаҳардаги каби қулайликлар олиб кирмоқда. Зеро, юрт ободлиги деб курашган инсонлар яхши яшаши ҳам керак...

Кейинги пайтларда бир нарсадан жуда хурсанд бўламан. Бир вақтлар йўқолиб кетган кунгабоқар, жўхори, мош, ловия, арпа, айниқса, қовун-тарвуз ва қовоқ турлари кўпайди. Бу ноз-неъматлар бозорларни тўлдириб турибди. Шу йил сентябрда Нукусда “Қовун сайили” ўтказилди. Унда чимбойлик қовунчилар 57 хил қовун навини намойиш этишди. Бизнинг бободеҳқон азал-азалдан она заминимизда илдиз отиб, палак ёзган қовуннинг 200 дан ортиқ навини тиклашга муваффақ бўлди.

Қовун сайлида иштирок этган россиялик Константин Владимиров:

— Қорақалпоқ қовуни тилни ёради деб эшитганман, — деди. — Наҳот шўр тупроқда шундай ширинлик етиштириш мумкин бўлса?! Сизлар, умуман, Ўзбекистонда қилинаётган ишлар эвазига фақат ҳайрат сўрайди. Мана, бизда ҳам Волгоград ва Астрахан вилоятларида қовун-тарвуз экилади, лекин уни шакар сепиб еймиз...

Мамлакатимиз раҳбарининг Қорақалпоқ заминида айтган изланиш ва интилишга, қуриш ва яратишга ундовчи қанотли фикрлари шу ҳақиқатни ёдимга солди. Бир вақтлар Соҳибқирон Амир Темурнинг ўтли хитоби пароканда эл-улуснинг бошини бириктирган, босқинчилар вайрон этган Ватан озодлиги йўлида курашга ундаган. У халқни халқ қилган, мамлакатни обод этиб, қудратли давлатга, дунё тараққиётига таъсир кўрсатган тамаддунга пойдевор бўлган.

Биз ўтган йиллар давомида курашлардан иборат машаққатли тараққиёт йўлини босиб ўтдик. Бу йўл сабот ва меҳнатдан, ҳақ-ҳуқуқни танишдан, қуриш ва яратишдан иборат. Бу йўл бизга шундай таълим бердики, улуғ халқ эканимизни, ўзимиздан ортиб жондош-қондош, қўни-қўшнига ҳам таянч бўлишга қодир эканимизни ҳис этдик.

Бугун Ўзбекистон файзли-тароватли юртга айланиб, осмонўпар уйдай қаддини ростламоқда. Ҳаётнинг яшариши кўнглимизга ёруғлик бағишлайди, шу муаззам иншоотга мен ҳам бир ғишт қўйсам деб ўзимизни сафарбар биламиз. Албатта, бу ишлар айланиб келиб, бир инсон — Юртбошимиз номи билан боғланади...

Албатта, муаммолар, қилиниши лозим бўлган ишлар кўп. Лекин нима қилсак, аввало ўзимиз, қолаверса, фарзандларимиз учун қиламиз. Биз қанча мўътабар ишларга қўл урсак, уни кўриб-билиб ўсаётган ўғил-қизларимиз ундан-да чўнг ишлар қилади, янада илгари кетади. Шоир айтганидек,

Буюкликдан буюклик туғилиб келган доим...

Ўзбекистон халқ артисти Галия ИЗМАЙЛОВА

Ўзбекистон маданияти ва санъати оғир жудоликка учради.

Ўзбек балет ва рақс санъатининг атоқли намояндаси, Ўзбекистон халқ артисти Галия Баязитовна Измайлова 87 ёшида вафот этди.

Г.Измайлова 1923 йилнинг 12 феврал куни таваллуд топди. Дастлаб Тошкент балет мактабини, сўнгра Тошкент давлат санъат институтини тамомлади. 1941 йилда Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Давлат академик катта театрида балет солисти сифатида иш бошлаб, ярим асрдан зиёд вақт давомида ушбу театрда балетмейстер, бош балетмейстер лавозимида самарали фаолият олиб борди ҳамда ўзбек опера ва балет санъати ривожига муносиб ҳисса қўшди.

Замонавий рақс санъатининг ёрқин намояндаларидан бири бўлган Г.Измайлова миллий ва европа мумтоз санъати анъаналарини пухта эгаллаб, ноёб истеъдоди, юксак ижрочилик маҳорати билан ўзига хос ижодий мактаб яратди. Унинг ижросидаги Шарқ ва Ғарб халқларининг машҳур хореографик асарлари нафақат юртимизда, балки дунёнинг кўплаб давлатларида ҳам катта шуҳрат қозонди.

Бетакрор истеъдод соҳибаси Г.Измайлова томонидан юксак бадиий маҳорат билан ижро этилган “Муножот”, “Тановар”, “Дилхирож”, “Севги тумори”, “Лайли ва Мажнун”, “Оққуш кўли”, “Дон Кихот”, “Кармен”, “Корсар”, “Раймонда” сингари миллий ва жаҳон классик асарлари ўзбек маданияти ва санъати хазинасидан мустаҳкам ўрин эгаллади.

Г.Измайлова меҳрибон ва жонкуяр устоз сифатида ўнлаб иқтидорли ёшларга мураббийлик қилиб, уларга рақс санъати сирларини сидқидилдан ўргатди.

Атоқли санъаткорнинг миллий маданиятимиз ва санъатимизни ривожлантириш борасидаги улкан хизматлари давлатимиз томонидан муносиб тақдирланди. У “Ўзбекистон халқ артисти” фахрий унвони, Давлат мукофоти ҳамда “Меҳнат шуҳрати”, “Дўстлик” орденлари ва “Шуҳрат” медали билан тақдирланган эди.

Таниқли санъаткор, меҳрибон устоз Галия Измайлованинг ёрқин хотираси қалбимизда ҳамиша сақланиб қолади.

И.КАРИМОВ, И.СОБИРОВ, Д.ТОШМУҲАМЕДОВА, Ш.МИРЗИЁЕВ, Х.СУЛТОНОВ, А.АРИПОВ, А.ЖАББОРОВ, Г.ҲАМРОЕВА

Эътироф

ЧИЯЛ БОЗОРИ

Эрта тонг...

Сабзавор Шаҳрисабзнинг гулзор кўчалари, тарихий обидалари, қават-қават замонавий шинам бинолари, Яккабоғнинг шовиллаган боғ-роғлари, Чироқчининг бепоён яйловларини ортда қолдириб, биз ўтирган оппоқ “Нексия” елдай учиб борарди.

— Бу “Нексия” жонивор зўр нарса-да, отахон. Қаранг, бир пасда қирқ чақирим йўлни босиб қўйибмиз, — дейди Шерали полвон менга юзланиб.

Биз энди Чироқчи шаҳридан анчагина узоқлашиб, Самарқанду Тошкентга етказувчи равон ва кенг йўл бўйлаб кетаяпмиз. Йўлнинг ҳар икки тарафида сувсизликка чидамли қайрағочлар чиройли саф тортиб турибди.

Ўркач-ўркач қир-адирлар, боши-кети кўринмас ўнқир-чўнқир бепоён кенгликлардан иборат чўл бағрида пахтазору экинзор далалар, якка-якка уй-жойлар, сурув-сурув чорва моллари, отлар, туялар кўзга чалинади.

— Чиройли-я! — дейди завқланиб орқа ўриндиқда ўтирган шифокор Муроджон Ашуров.

— Нимасини айтасиз! — дейди Шерали полвон унга ҳамоҳанг, — айниқса кейинги йиллар жуда ўзгариб кетди юртимиз.

Ботин бир ифтихор яширин бу самимий сўзларни бош эгиб тасдиқлайман. Ва ўйга толаман. Тараққиёт, фаровонлик, юксалиш, ривожланиш, интилиш ва яхши яшаш. Халқ тилида “Ҳаракатда — баракат!” деган ибора бор. Ҳаракатнинг рамзи эса асрлар оша элимиз орзу қилиб келган Истиқлолнинг буюк неъматларидир. Атиги ўн тўққиз йил. Шу қисқа даврда шунчалик ўсишга, юксалишга, фаровон турмушга эришдикми, демак, ҳали биз дунёнинг энг машҳур, бой мамлакатларидан бирига айланишимиз муқаррар.

— Яқинлашдик!

Шерали полвон шундай дея машинани чап томонга шитоб қайирди. Шундоққина қаршимизда Чиял бозори қайнаб турарди.

Одамлар, машиналар чумолидек ҳаракатда. Тизилиб кетган машиналар орасидан амаллаб “Нексия”мизни қўйишга бўш жой топдик.

Танишувни мол бозоридан бошладик. Булутдай-булутдай сутдор моллар. Оғирлиги тоннага яқин семиз, баҳайбат бўрдоқилар. Қуйруғи қучоққа сиғмайдиган қўчқорлар. Кимлар сотаяпти, кимлар харид қилиб етаклаб кетаяпти. Қизиқ. Бу ерда бошқа мол бозорлардагидек “Беринг барака”, “Олинг барака”, “Минг сўм тушинг”, “Беш юз ўтинг” деювчи даллоллар, бақириб-чақиришлар йўқ. Бозорда темир интизом. Сотувчи ҳам, олувчи ҳам инсоф-диёнатдан чиқмайди. Бирини иккинчиси алдамайди. Алдамчи, ёлғончи, юлғувчи каззоблар вақтида тегишли улушларини олиб, қайтмас бўлиб кетганлар.

Кейин билсак олдиндан белгилаб қўйилгани бўйича мол-ҳоллар айтилган нархда сотилар, шу нархда харид қилинавераркан. Такрорлаш, тортишиш, эзмаликка ҳожат йўқ.

— Бирорта чивин, пашша ё зомбир кўрдингиз-ми? — секин шивирлаб сўрайди мендан ҳамроҳим Муроджон Ашуров.

— Сиз-чи?

— Йўқ!

Гўшт бозорига кирдик. Расталарда юз, юз эллик, икки юз килолик бўрдоқи қўйларнинг оппоқ қуйруққа айланиб кетган гўштлари тизиб, осиб ташланган. Эътибор қиламиз, на зомбир, на чивин-пашшадан номнишон кўринмайди. Бозор оралаймиз. Бу ердаги тўкинчилик, тартиб-интизом янада ҳайратлантиради бизни.

Ҳамроҳим Шерали полвон секин менга ишора қилди. Мен қассоб билан харидор суҳбатига қулоқ тутаман.

— Тўрт кило тортинг! — дейди харидор.

— Хўп бўлади. Қассоб ишга киришади.

Гўштни тортиб, қоғозга ўраб беради. Харидор пулни қассобга узатди. Қассоб санамай-нетмай, уни пастдаги идишга ташлаб юборади. Бошқа олди-бердиларни ҳам зимдан кузатаман. Ажабланаман, ҳайратга тушаман. Қизиқ, савдолашиш, талашиш-тортишиш йўқ. Ҳеч бир кимса ё кам, ё ортиқ сўрамайди. Шунақасиям бўларкан-да...

Матоҳлар, кийим-кечаклар бозорини оралаймиз. Харидорларнинг кўплигидан йўл топиб юриш қийин. Айтиш жоиз бўлса, одамнинг жонидан бошқа ҳамма нарсани топса, сотиб олса бўлади. Боз устига арзон ва қулай. Мева чеваю шифобахш кўкатларни айтинг. Бу ердаги тартиб-қоидани кўриб, дунё бозорлари билан рақобатлашиб келаётган чўл бағридаги лолазор сингари яшнаб турган Чиял бозорида юриб дилинг яйрайди, юртимиз фаровонлашиб бораётганига ич-ичингдан тасанно айтасан.

* * *

Дид билан экиб ўстирилган мевали, манзарали дарахтлар. Дарахтлар остида шинам супалар. Супаларда раста-раста ўтирғичлар, стол-стуллар ва сон-саноқсиз шодон хўрандалар. Дастурхонлардаги турли-туман таомлар, ширин-шакар ноз-неъматлар кўзни қувонтиради.

Бизни олдиндан тузаб қўйилган столга таклиф этишди. Ўзимиз уч киши келгандик. Энди етти киши ўтирибмиз. Мезбонларни мен биринчи бор кўриб турган бўлсам-да, улар олдиндан кўриб-билиб юрган қадрдонлардай исми-шарифимиз, касб-коримизгача аниқ-тиниқ айтишиб илиқ суҳбатлашардилар.

Ўйлаб қарасам, таажжубга ўрин қолмаган экан.

Демак, ҳали йўлга тушмасимизданоқ чиялик Шерали полвон қўл телефонини ишга солгани ойнадай равшан бўлиб турарди...

Меҳмондорчилик! Бу ҳам ўзбек халқининг кўплар орзу-ҳавас қилиб келаётган удумларидан бири, албатта...

— Ҳеч жойда Чиялдагидек лаззатли яхна тайёрланмайди, — деб гап бошлади мезбонлардан бири — фермер Азмиддин полвон Лапасов.

— Ҳатто Чироқчидай чорвадор жамоада ҳам, — дея унинг фикрини тасдиқлади Шерали полвон.

— Шунинг учун ҳам Чиял бозорига қадами етган ҳар киши бу ернинг яхнасидан тотмай қайтмайди-да, — қўшимча қилди вилоят соғлиқни сақлаш бўлими ходими Бозор ака.

— Бу ерда қандай хислат бор, ҳамма ер озода, тартибли, энг муҳими шундай катта бозорда пашша, чивин, зомбирга ўхшаш ҳашаротлар кўринмайди? — деб юборганимни сезмай қолибман.

— Худонинг назари тушган жой бу ер, — дейди фахрланиб бозоркўм Нормўмин полвон. — Яхнамизнинг довруғи чор-атрофга кетган. Худди Самарқанд нонлари каби Чиял яхнаси ҳам таом.

— Мен бозорда аёл кишиларни ҳам кам учратдим? — дедим таажжубимни яширмай.

— Яшанг! — деб юборди чой ичиб турган Азмиддин полвон қўлидаги пиёлани бўшатмасдан стол устига қўйиб. — Қойилман, зийрак одам экансиз. Бу бозорда сиз кўрган якка-ёлғиз хотин кишилар ҳам чияликлар эмас, Қамаши, Ғузор, Чироқчию бошқа жойлардан келган савдогарлар. Бизнинг Чиялда аёл эмас, қиз болалар ҳам бу бозорга қадам босмайди. Ота-боболаримиздан қолган удум шунақа. Ундан ташқари, бурунгилар "Бозор қилишни эркак зотига чиқарган" деб ўргатишган. Бизда шу удумга риоя қилиб келишади.

Даврада кулги кўтарилиб, ўзбекона ҳазил-мутойибалар авжга чиқиб борарди. Бир пайт қўшни столдаги икки хўранда келиб, даврамизга қўшилди. Уларга тилмочлик қилиб юрган нозиккина қиз хорижлик бу сайёҳлар бизларнинг шўхликларимизга қизиқиб қолгани ва суҳбатлашиш истаги борлигини тушунтирди.

— Марҳамат, таништиринг!? — дедик. У гаплашди:

— Тонзалес Андерсхоним эри билан тиббиёт университетида ишларкан. “Бизга сизларнинг шўхликларингиз, урф-одатингиз, файзли бозорларингизу лаззатли таомларингиз ёқди. Лекин бир нарса бизни ажаблантираяпти, сизларда кексаю ёш шундай калорияси кучли таомлардан мўлмўл танаввул қилишаркан”, дейишяпти.

— Уларга тушунтир қизим, — деди Бозор ака қизчага қараб, — мен ҳам шифокорман. Ёшим элликда. Лекин шу ерга келсам аччиқ кўк чой билан икки кило гўштга тўймайман. Қанча кўп еб-ичсам ўзимни қушдай енгил сезавераман. Аммо бошқа жойларда шу таомни учдан бирисини ҳам ея олмайман.

Таржимон қиз уларга ўз тилида нималардир деди. Сайёҳлар бирданига ўринларидан туриб, зўр табассум билан “гутгут” деганларича Бозор акага қўл чўзишди ва меҳмондорчиликдан мамнун бўлишиб, шодон хайрлашишди. Суҳбат яна Чиял бозорининг ташкил топгани ҳақида борди.

— Бозор ўтган асрнинг эллигинчи йиллари охирида очилган бўлса-да, сув камлигидан атроф дов-дарахтсиз,яйдоқ эди, — дея гапини давом эттирди бозоркўм.. Юртбошимиз Ислом Каримов вилоятда бош раҳбар бўлиб ишлаган пайтлари бозорнинг аҳволини кўриб, артезан қудуғи қаздириб бергандилар. Ўшандан кейин бозорга файз кириб, ҳаммаёқ дарахтзор бўлиб кетди.

— Яхшиларнинг қадами файзли бўлади, деб шуни айтадиларда, — деди шифокор Муроджон Ашуров бош ирғаб.

* * *

Қадим-қадимдан бозор халқ турмушининг кўзгуси ҳисоблаб келинади. Шу сабабли қайси бир юртга борсанг унинг бозорини оралаб кўр, дейишади.

Шу маънода Чироқчидаги, чўл бағридаги гавжум Чиял бозори ҳам баракотли юртимиз фаровонлигига кўзгу бўла олади. У инсоф ва диёнат, очиқ кўнгиллик, манфаатдан меҳр-оқибатни, фойдадан кўра саховатни устун кўрадиган халқимиз сурату сийратини ўзида мужассам этган бўлса, не ажаб.

Жаббор ХАЛИЛ

Бутун олтин кузимизнинг бутун жозибаси дала-боғларимиз саховатида намоён бўлаётир. Кун сайин кўкка бўй чўзаётган пахта ва шоли хирмонлари, бободеҳқонлар етиштирган ноз-неъматларимиз баракаси кўзни қувонтирмоқда. Шоир айтганидек, «ҳар ёнда гўзаллик ўз дафтарини ёзган, ҳар ёнда ташвишли илҳом ҳукмрон» бўлган айни кунларда дала меҳри кўнгилларга сурур бағишлайди.

ДАЛА МЕҲНАТЧИЛАРИ ҲУЗУРИДА

Она юртимиз «бир пари фаслнинг оғушида маст» бўлган фараҳбахш дамларда бободеҳқон ва ҳашарчиларга "Ҳорманг", дейиш халқимизнинг азалий одатидир. Ижодкорлар ва санъат аҳллари шу ниятда олтин далалардан ризқ-рўз ундираётган, халқимизнинг катта бойлиги бўлган "оқ олтин"ни мисқоллаб йиғиб олаётган, тўкин ноз-неъмат яратаётган дала меҳнатчилари, маҳалла аҳллари ҳузурига йўл олишиб, ўз санъатларидан баҳраманд этишмоқда.

Бухоро вилоят мусиқали драма театри жамоаси бир неча ижодий гуруҳга бўлинган ҳолда Қоровулбозор, Когон, Ромитан, Бухоро туманлари дала меҳнатчилари ҳузурида бўлишиб, уларнинг кўнгилли хордиқ чиқаришларига ўз ҳиссаларини қўшдилар.

— Ҳозирга қадар "Шергирон", "Катта арғун", "Шўрча" каби кўпгина маҳаллаларнинг фуқаролар йиғинлари ҳудудида, йирик фермер хўжаликларида концерт дастурларимизни намойиш этдик. Театр репертуаридан ўрин олган спектакллардан лавҳалар ижро этилди, — дейди театр директори, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган артист Шамсиддин Йўллиев. — Дала меҳнатчилари ҳузуридаги мазкур тадбирларимизда Саодат Ғуломова, Нодира Мўминова, Рўзигул Қандова, Нодир Ҳакимов сингари истеъдодли актёрлар ва ёш ижрочилар миллий ва мумтоз куй-қўшиқларимизни ижро этиб, пахтакорлар олқишига сазовор бўлдилар.

* * *

Ёзувчилар уюшмасининг Қашқадарё вилоят бўлими томонидан ташкил этилган ижодий гуруҳ вилоятнинг Нишон, Косон, Муборак, Қарши ва Шаҳрисабз туманларида пахтакор ва боғбонлар, фермер хўжаликларида ижодий учрашувлар ўтказмоқда. Шоирлар Исмоил Тўхтамишев, Лола Саодатова, адиба Шарофат Ашурова, шунингдек, вилоят театри санъаткорлари мазкур учрашувларда фаол иштирок этмоқда.

Навқирон авлод сўзи

ЎЗ ЙЎЛИМНИ ИЗЛАЯПМАН

Бошланиши биринчи саҳифада

1. Ижод менга жуда кенг тушунча бўлиб туюлади. Ижодкор касби орқали ўз ишининг моҳиятини англагандагина ўзини бахтиёр ҳис этади, деб ўйлайман. Масалан, муҳаббат ҳақида куйлашим учун ўзим ҳам ана шу туйғунинг нима эканлигини ҳис қилишим шарт. Шундан кейингина қўшиғим ўз мухлисларини топа олади!

Санъаткор учун, айниқса, биз каби ёш хонандалар учун мусиқий меросимиз — мақом йўналишига мурожаат қилганда ижро техникасини бузмай куйлай олиш ниҳоятда муҳим. Негаки, мақомни яхши ўрганиш ва уни тингловчига етказа олиш хонандадан тинимсиз изланиш ва сабр-тоқат талаб этар экан.

Менимча, қўшиқчиликда сўзнинг аҳамияти катта. Агар санъаткор қалб торларини ларзага соладиган шеър топа олса, ўйлайманки, композитор ҳам уни тез ҳис этади ва мос оҳанг ярата олади.

Устозларим Ўлмас Расулов ва Муножат Йўлчиевадан санъатнинг ўзим учун сирли туюлган жиҳатларини ўрганиб келганман. Умуман, санъатга сендан бир кун аввал кириб келган инсондан ҳам нимадир ўрганиш мумкин.

Айни пайтда санъатнинг мақом йўналиши, миллий ва замонавий эстрада ижрочилигида ўзимни синаб кўряпман. Чунки ҳали ўрганишим лозим бўлган жиҳатлар кўп. Масалан, мақомда тўрт, беш туркумли асарларни ўрганиш ва ижро этишни уддалаш қийин. Мумтоз ғазалларга мурожаат қилганда эса ҳар бир сўз қайси мазмунни англатаётганини билиб олишга ҳаракат қиламан.

2. Ёшлигимда санъатнинг мақом йўналишига қизиқардим. Ота-онам Поп туманидаги мусиқа мактабига ўқишга беришди. Мазкур билим юртида уч ой таҳсил олгач, Муҳиддин Қори Ёқубов номидаги мақомчилар ансамблида қатнаша бошладим.

Юртимизда ёш ижодкорларни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришга катта эътибор қаратиляпти. «Ниҳол», «Ягонасан, муқаддас Ватан!» каби кўрик-танловларнинг таъсис этилгани бежиз эмас. Санъат соҳаси, айниқса, эстрада ижрочилиги йўналишида ўз овозию ўз сўзига эга бўлган истеъдодларга берилаётган имконият бу.

“Ўзбекнаво” эстрада бирлашмаси йилнинг ҳар чорагида бастакор, хонанда ва шоирлар ҳамкорлиги борасида давра суҳбати уюштириб келяпти. Кўпинча хонандаларни яхши матн танлай олмасликда айблашади. Тўғри, кўпчилик тенгдошларим бу борада масъулиятсизликка йўл қўйишаётгани сир эмас. Шунинг учун бирлашма ёшларга таклиф этаётган имкониятлардан унумли фойдаланиш зарур.

Эътибор берсангиз, сўнгги пайтда ёшлар ўртасида ҳам мақом оҳангларини тинглаш ва ўрганишга қизиқиш ортиб боряпти. Бу йўналишда ижод қилаётган ёшлар жаҳон миқёсидаги танловларда қатнашиб, юқори натижаларга эришиб келяпти.

3. Санъаткорнинг жамиятдаги ўрни унинг қилаётган хизматлари билан белгиланади. Эстрадада самарали ижод қилаётган тенгдошларим орасида Зиёданинг ижодига ҳавас қиламан. Ўз овози, ижро услубини топиб олган.

Яқинда концерт бериш учун Сирдарёга бордик. Стадионда кўплаб мухлислар йиғилган. Бир пайт тўсатдан техника ишламай қолди. Нима қилиш керак? Саҳнани ташлаб кетиб бўлмайди. Микрофонни олдим-да хиргойи қилишни бошладим. Қарсак оҳанглари овозимга эш бўлди. Ҳам ўзимни синадим, ҳам тингловчиларнинг жонли ижрога бўлган талабини қисман қондира олдим, назаримда. Мана шундай пайтда санъаткорга топқирлик асқотади.

Баъзида ёзиб олинган қўшиқларимда нуқсонлар сезилиб қолади. Сўзи ёки нақоратини бошқачароқ куйласам бўларкан, дея афсусланиб қоламан. Тузатишнинг битта йўли бор: агар сиз жонли ижрода куйлаётган бўлсангиз камчиликларни тузатиш имкони мавжуд.

Ижодий репертуаримда минглаб қалблардан жой олишга арзийдиган қўшиқлар бўлишини хоҳлайман. Лекин фақат хоҳишнинг ўзи билан иш битмайди. Бу жараён ижодкордан кўп изланишни талаб қилиши, шубҳасиз. Шарқ мусиқасининг бетакрор жозибаси мени ўзига чорлайверади.

«Ўзбекистон почтаси» ОАЖ Барча турдаги коммунал тўловларини қабул қилади Почта алоқаси хизматларидан фойдаланинг! тел: 233-57-47

Яқинда "Маънавият" нашриёти томонидан "Жаҳон адиблари адабиёт ҳақида", деб номланган тўплам нашр этилди. Беш минг нусхада чоп қилинган ушбу китобга инсоният бадиий тафаккури ривожига беқиёс ҳисса қўшган Л.Н. Толстой, Оноре де Бальзак, Н.В. Гоголь, Ҳ. Ҳессе, И. Стоун, Ортега и Гассет сингари машҳур адиблар, файласуф ва олимларнинг бадиий адабиёт тарихи, ижод сирлари, адабий оқимлар, эстетик тамойиллар мазмун-моҳиятига бағишланган асарлари жамланган.

Бу асарларни атоқли адабиётшунос олим, Ўзбекистон Қаҳрамони Озод Шарафиддинов она тилимизга юксак маҳорат билан ўгирган. Илк бор ўзбек тилида нашр этилган машҳур адибларнинг тўпламдан ўрин олган асарлари халқимизнинг, жумладан, ёшларимизнинг бадиий эстетик диди, ижтимоий онги ривожида муҳим аҳамият касб этиши шубҳасиздир.

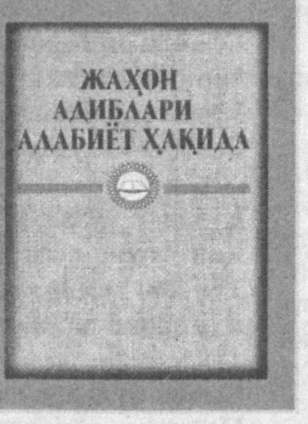

"Жаҳон адиблари адабиёт ҳақида" китобидаги асарларни Муҳаббат Шарафутдинова ва Шаҳноза Тўйчиева тўплаб, нашрга тайёрлашган. Нашр масъул муҳаррири Раҳмон Қўчқоров.

Қуйида таниқли адабиётшунос олим Иброҳим Ғафуровнинг мазкур тўпламга сўнгсўз сифатида ёзилган "Эътиқод ҳосиласи" сарлавҳали мақоласи эътиборингизга ҳавола этилаётир.

ЭЪТИҚОД ҲОСИЛАСИ

Кўп йиллар Озод Шарафиддинов билан бирга адабий ижод ишлари билан шуғулланган одамлар яхши билишади: Озод Шарафиддинов жуда синчков инсон эди. Унинг синчковлиги табиий эдими ёки туғмамиди? Ёхуд домла олам-олам китоблар ичида айланганлигидан, олам-олам китобларга қизиққанидан, уларни мук тушиб ўқиганидан, уларга олам-олам ҳаваслар туғилганидан ва ўзи ҳам олам-олам китоблар ёзишни орзу қилганидан туғилганмиди, пайдо бўлганмиди? Бу саволни қўйиш мумкину, аммо унга жавоб беришга келганда ҳар қандай киши ва ҳатто Озод Шарафиддиновнинг яқинлари ҳам сукутга кетиб ўйланиб қолишади. Аслида бу саволнинг ўзи унчалар ҳам муҳим эмас. Усиз ҳам Озод Шарафиддинов тўғрисидаги тасаввурларимизни жонлантирадиган, уйғотадиган ҳодисалар етарли. Лекин бу сиймо ҳодисасида бизни ҳайратлантирадиган кўпгина нарсаларга тўғри жавоб топамиз десангиз, албатта, синчковлик устида бош қотиришга тўғри келади.

Синчковликни ҳар қандай одамда туғма, деб олайлик. У фаросат билан эгиз ва ҳафсала билан туғишган. Бу уч ажойиб хусусият Озод акада, ҳақиқатан, туғма эди. Бирлашган эди, туташган эди, чатишган эди. Булар Озод акадаги адабий ва муаллимлик талантининг бош хусусиятларини ташкил этарди.

Пиёз нега қават-қават бўладию, саримсоқ нега дона-дона бўлади? Абсурд савол. Лекин бу абсурдлик ичида табиат ва яратилишнинг ҳеч ечиб ва тагига етиб бориб бўлмайдиган сири яшириниб ётади. Нега бир одам жуда синчков, жуда ҳафсалалик, жуда фаросатлик? Нега худди ушбу инсон учун ниҳоятда зарур бўлган хусусиятлар бошқа иккинчи одамда йўқ ёки мутлақо етишмайди? Лоақал мана шу нарсанинг ўзи бу уч нарса ва улардан ташкил топган талант ҳамиша туғма эканлигини кўрсатади.

Булар ҳақида сўз очдик. Нега?

Чунки улар адабиётчи учун, ёзувчи учун, ижодкор, санъаткор, олим, танқидчи учун бениҳоя зарур бўлган хислатлардир. Буларсиз адабиётчи йўқ, танқидчи, санъаткор йўқ. Вассалом.

Энди бу жамланган китобнинг қандай дунёга келганлиги ҳақида тўхталайлик.

Бу китобнинг боши ўтган аср элликинчи йилларининг авваларига боради. Ўша пайтларда Озод ака рус адабиётидан, Добролюбов, Белинский, Горький ва бошқа адибларнинг ижодидан намуналар таржима қилишга киришганди. Агар Озод аканинг танқидчилик услуби, танқидчиликка қарашлари шу каби таржималарда шаклланди деб айтсак, бу ўз ўрнига эга гап бўлади. Бу таржималар унинг таланти тиғини қайради, унинг танқидий жумласини ўткирлаштирди ва ўзига хос шаклга солди.

Мен ҳам ўз жумламни олтмишинчи йиллар бошида Максим Горькийнинг бадиий ижод соҳасидаги беҳад фойдали мақолаларини таржима қилиш имконияти туғилганда, топганман. Ўшанда ҳам Озод аканинг мақолаларигагина эмас, таржималарига ҳам ҳавасимиз келиб қарардик. Ундан улги олишга интилардик. Бегона эмас, университетда таълим берган, бизни йўлга бошлаган домламиз эди-да!

Танқид ва таржима жуда туташиб кетган ҳодисалар эканми деймандa. Ростдан ҳам. Таржима билан шуғулланмаган ёзувчи йўқ. Танқидчи ҳам йўқ. Таржима — ижод мактаби. Фикрлар ўт оладиган кўра. Бунда жумла мумтоз жумла ва мумтоз намуна воситасида чархланади, ўз оригинал шаклини топади.

Озод Шарафиддиновнинг адабий-танқидий, публицистик ижоди таржимачилик фаолияти билан чамбарчас боғланган: бири-биридан қувват олади, илҳомланади, доим бири иккинчисига ижобий таъсир кўрсатади.

Бутун ижодий йўли давомида Озод ака адабий-танқидий, публицистик ва эссеистик асарларни таржима қилишга жуда катта эътибор қаратди. Мақолалар таржима қилишга жуда кўп қизиқди. У адабий билимлар ўқувчилар орасида кенг тарқалишини истарди. Чамаси буни ўзининг муаллимлик фаолиятининг узвий томони деб биларди. У одамларнинг дунёқарашлари кенг бўлишини хоҳларди. Шу истаги унинг танқидчилик фаолиятига маъно ва мазмун бағишларди.

Озод ака, айниқса, озодлик ва мустақиллик даври бошланганда, «Тафаккур» ва «Жаҳон адабиёти» журналларида ишлаганда, янги тузилган нашриётларда дунё адабиётини ўзбек тилида чиқариш орзулари билан ранг-баранг олижаноб ғоялар ичида қайнаганда, ўнлаб десак оздир, юзлаб десак тўғридир, дунё адабиёти намояндаларининг адабий ижод, маърифат, маънавият, инсоннинг руҳий борлиғини очишга бағишланган мақолалари – эсселарини завқ-шавқ билан она тилимизга ўгирди. Қуллик, мутелик онгининг яшовчан асоратларидан халос бўлиш йўлини қидирди, дунё адабиёти, санъати намояндаларининг инсонпарварлик, озодлик, тенглик, ахлоқий камолот йўналишидаги энг яхши мақолаларини ўзбек тилига ўгириш бу йўлда энг самарали хизмат қилади, деб ишонди ва енг шимариб ишлади. Бу асарларни заҳматкашларча, фидокорларча шаҳд-шиддат билан таржима қилди ва турли нашрларда бостирди. У кейин бу мақолаларни тўплаб нашр қилишни ўйлаганми йўқми, буни айтиш қийин. Лекин ўша пайтларда буларнинг чиқиши онгларнинг ўзгариши учун, янги нуқтаи назарларнинг шаклланиши ва кенгайиши учун, шубҳасиз, буюк хизмат қилади, деб эътиқод қилди.

Ҳа, эътиқод қилди. Чунки ушбу таржималарнинг бари эътиқоднинг ҳосилаларидир.

Ёзувчилар ҳамма нарсаларни ёзиб ташлайвермаганлари сингари, таржимонлар ҳам дуч келган асарларни таржима қилишга уринавермайдилар. Шундай таржимонлар борки ёки бўлганки, улар фақат ўзларига ёққан,ўзлари севган адибларнинг асарларинигина ўгирганлар. Ҳар қанча бўлмасин, бошқа таржималарга қўл урмаганлар.

Яна бошқа таржимонлар ҳам бўлади ёки бўлганки, улар фақат ўзларининг ғоявий, инсоний эътиқодлари, қарашларига тўғри келган, шунга мос ва муносиб китобларнигина таржима қилганлар. Толстой Мопассаннинг бир ҳикоясини ўқиб ғоятда таъсирланиб, дарҳол уни таржима қилган.

Чингиз Айтматовни айтинг. У қаламкашлик ишларига бошдан-оёқ шўнғиган ёш йигитлик чоғларида «Оқ қайин» ва «Полк ўғли» деган ўша пайтларда тоза машҳур бўлган китобларни ҳеч кимдан сўрамай ўзича таржима қилган. Кейин нашриётга кўтариб борган. Не қулоғи билан эшитсинки, бу асарлар аллақачон қирғиз тилига ўгирилиб, чиқиб ҳам кетган экан. Лекин бу ишлар беиз кетган эмас. «Полк ўғли»нинг таъсирлари узоқ замон унинг асарларида у ёки бу тарзда нафас уфуриб турган...

Қўйинг-чи, Озод ака адо этган эссеистик адабиёт таржималарига ҳар ким ҳам ва унча-мунча одамлар ҳам журъат қилавермайди. Мен буни чин дилдан айтаман. Гап шундаки, бу тарздаги асарларни таржима қилиш унчалар ҳам осон иш эмас. Бадиий адабиёт таржимасидан фарқи — бунда жуда катта билим талаб қилинади. Иккинчидан, мутахассисликнинг бутун сир-асроридан хабардорлик. Терминлар, тушунчалар ичида билимдонлик билан моҳир ихтисос эгаси сифатида ишлаш. Учинчидан, ривожлантирилаётган фикрлар ва ғояларнинг нозик товланишлари ҳамда боғланишларини англаш ва тушуниш. Тўртинчидан, буюк қунт. Қунт ва сабр-тоқат билан таржима устида ўтириш. Бешинчидан, қилаётган таржимангиз ҳеч қандай моддий манфаатдорлик келтирмаслигини аниқ билиш. Олтинчидан, қандай бўлмасин, замондошинг ёки келажакнинг кишилари бу асарларга муҳтож, эҳтиёжманд эканликларини тўла маънода ҳис қилиш...

Озод ака буларни ва булардан бошқа қатор нарсаларни ҳам тамом онгига сингдирган ва ўз эътиқодига кўра, ўқувчисининг манфаатларини кўзлаб, унинг онги ва қарашларини ўстириш, эстетик оламини бойитиш учун ишларди...

Агар унда, юқорида сўз юритганимиз синчковлик, фаросат ва ҳафсала юксак бир тарзда шаклланмаган ва жамланмаганда эди, ҳеч қачон бу маърифатчилик ва муаллимлик йўналишидаги ишларни адо этмаган бўларди. Озод аканинг ушбу эссеистик таржималари «Жаҳон адабиёти» журналининг пойдеворини мустаҳкам кўтариб турар, уни салмоқли номига муносиб нашр сифатида ўқувчиларга етказарди.

Шуларга кўра, ушбу таржима мақолаларнинг барига Озод Шарафиддинов адабий-танқидий, ижтимоий, инсоний эътиқодининг сар мевалари, деб қарамоқ керак. Ўзи шундай ҳам. Озод ака ўзи ёзолмаган, айтолмаган (турли сабабларга кўра) фикрларни шу таржималар орқали ўқувчисига етказди. Зеро, биз учун озодлик ва маънавиятга хизмат қиладиган ҳар бир нарса қадрлидир.

Хўш, бу китобга жамланган дунё адабиёти намояндаларининг адабиёт ҳақидаги мақолаларининг бугунги кундаги фойдаси нимада? Улар XXI асрнинг ўнинчи йилларида яшаётган кишиларга қандай манфаат етказади?

XX аср Англия адабиётининг улкан намояндаларидан бири, «Форсайтлар» деган машҳур эпопеянинг муаллифи Жон Голсуорси жаҳон адабиёти кутубхонаси тўғрисида ғоятда қизиқарли ва ўта оригинал мулоҳазаларини ёза туриб, «қанчадан қанча ёзувчилар тегирмонда ҳеч вақо бўлмаса ҳам, ёғ чиқаришга уриниб ётадилар», деб киноя қилади. Аммо Озод Шарафиддинов таржимасидаги бу ерда жамланган барча ранг-баранг мақолаларни ўқиганингиз сари, ўзбекнинг содда гапи билан айтганда, уларнинг таъсирли мазаси ҳеч тугамайди.

Лоақал инглиз адиби Ирвинг Стоун ёзган биографик роман ёки қиссанинг жанр хусусиятлари тўғрисидаги мақолани кўриб ўтайлик. Ирвинг Стоун биографик бадиий асар яратиш машаққатлари устида батафсил тўхталади. Ўзининг ажойиб-ғаройиб тажрибалари ҳақида гапиради. У биографик қисса ва шунингдек, бадиий биография қандай яратилади, деган саволга жавоб беракан, бениҳоя қизиқарли маълумотлар, тажрибаларни ҳикоя қилади. Фактлар йиғиш, уларни ўрганиш, саралаш, баҳолаш, уларга ёндашув принциплари қандай бўлиши кераклиги устида шунчалар кутилмаган фикрлар, ахборларни ўртага қўядики, одам беихтиёр фақат шу биографик жанрларда ёзилган асарларнигина ўқигиси келиб қолади.

Бизда бадиий биографик жанр жилла ҳам қўриқ аҳволда эмас. Навоийнинг Жомий, Сайид Ҳасан Ардашер, Паҳлавон Муҳаммад ҳақидаги гўзал асарлари, Бобурнинг «Вақое»си, «Шайбонийнома» шу жанрнинг мумтоз намуналари. XX аср ўзбек адабиётида Саид Аҳмаднинг қатор биографик қиссалари, Йўлдош Шамшаровнинг Сўфизода ҳақидаги романи, Яшиннинг Ҳамзага бағишланган романи, Наим Каримов, Шукур Холмирзаев, Дадахон Нурийнинг бир қатор эътиборли асарлари биографик роман, қисса, ҳикояларнинг яхши намуналари саналади. Лекин шуларга қарамасдан, бу жанрнинг буюк имкониятлари ҳали тўла очилган эмас. Унинг жанр хусусиятлари ҳақида тадқиқотлар жуда кам ёзилган.

Шу маънода Ирвинг Стоун асарини ўқиган ўқувчи янги дунё адабиётларида бу жанрнинг ўрни ва таъсири, аҳамияти қанчалар чексиз бир мақомда эканлигига тўла ишонч ҳосил қилади. Ирвинг Стоун ўз ижодий лабораториясидан шунчалар кўп ҳайратомуз мисоллар келтирадики, одамнинг хаёлида бадиий тадқиқот шунчалар бепоён ва хайрли иш экан-да, деган тасаввур маҳкам ўрнашади. Ирвинг Стоун биография билан биографик қиссанинг, тарихий асарлар билан биографик романларнинг ўзаро яқинликлари ва фарқланадиган жиҳатларини ёрқин мисоллар орқали кўрсатиб ўтади. Шунда Озод Шарафиддинов бизни бу мақола билан таништириш орқали қанчалар улуғ иш қилганига яна бир карра амин бўласиз.

Ҳерман Ҳессе «Жаҳон адабиётига нималар киради?», деган савол атрофида жуда кенг мулоҳазаларни баён қилади. Унинг жаҳон адабиётида из қолдирган адиблар ва уларнинг асарларини танлаб олиш принциплари билан танишиб бораркансиз, адабиёт уммони беҳад ажойиб-ғаройиб ҳодисаларни яратганлиги ва ўзида йўқотмай сақлашига гувоҳ бўласиз. Унинг адиблар асарларининг эскириши, ўқувчи уларни ўқимай қўйиши сабабларини очишга уринишлари, Шарқ ва Ғарб адабиётига қарашлари, китоб мутолаа йўллари ҳақидаги мулоҳазалари ғоятда мароқлидир.

Жон Голсуорси эса Тургенев, Мопассан, Диккенс, Толстой услублари борасида шахсий, жуда жозибадор қарашларини баён этади.

Александр Генисинг «Филологик роман» деб аталмиш янги беллетристика жанри ва умуман ҳозирги замон адабиётларидаги жанр изланишлари, Шарқ ва Ғарб адабиётларининг эстетик қарашлари хусусидаги кузатишлари ҳеч кимни бефарқ қолдирмаса керак.

Толстойнинг Шекспир ижоди ҳақидаги мақоласи шу қадар ўткир, шу қадар қудратли танқидий руҳ билан тўлиб-тошиб ётадики, буни ўхшатиб таржима қилган Озод Шарафиддиновнинг жасорати, фидокорлигига қойил қолмай илож йўқ. XX аср адабиётининг танқидий руҳи ва қудратли маърифий йўналиши, айтиш мумкинки, Толстойнинг мана шу — кутилмаган эҳтирослар қайнаб ётган мақоласидан бошланган эди десак, бизни ортиқча муболаға қилаётганликда айбламаслар, деб ўйлаймиз.

Шекспир дунё адабиётида жуда улуғ ҳодиса. Шу улуғ ҳодиса янада улуғвор танқидий фикрлар оқимини дунёга келтирганлиги адабиётнинг беҳад саховатли ва беҳад пўртанали, гўзал зиддиятли дунё эканлигидан дарак беради. Толстойнинг бу асари танқидий фикр ва танқидий ёндашувнинг шедевр намунаси ва унинг ўзбек тилига ўгирилганлиги, албатта, изсиз кетмас.

Бу ажойиб китобга кирган биронта ҳам мақола ўқувчини бефарқ қолдирмайди. Уни тўплаган, тайёрлаган ва меҳрибонлик билан нашр этаётганларга ўқувчи, албатта, чексиз миннатдорчилигини билдиради.

Озод Шарафиддинов орамизда худди тирикдай ишлаётгани, бу ахир, мўъжиза эмасми!

Иброҳим ҒАФУРОВ

ДИЛ ШАҲРИНИНГ ЭРТАКЛАРИ

Санъатдаги, жумладан, шеъриятдаги гўзалликни белгиловчи муҳим омиллардан бири — бу ижодкорнинг воқеликни нечоғли ҳаққоний тасвирлай олиш иқтидори билан боғлиқ. Иқтидор эса ижодкор шахсининг ақли, билимлари кўлами ҳамда қалб ҳароратининг уйғунлигидан юзага келади. Энг муҳими, унинг салоҳияти эзгуликни тараннум этишга қаратилмоғи лозим. Истеъдодли шоира Ҳалима Аҳмедованинг "Умид сояси" тўпламига жамланган шеърларидаги некбин туйғуларнинг жозиб талқинлари айни шу хусусиятларига кўра дилтортар.

Одатда, санъат асаридан олинган бир парча — намунага қараб, асарнинг қиммати тўғрисида тасаввур ҳосил қилиш мумкин, зеро, жавоҳирнинг кичик бир бўлаги ҳам ўзича қимматга эга. Ҳалиманинг бир шеъридан келтирилган қуйидаги мисраларидаги ҳар бир шеърий унсур истеъдод эгаси қаламига мансублигидан далолат бериб туради.

Мен сенга талпиниб яшайман гарчи,
Сарғайган фаслимда устимдан кулма.
Видо кўчаларин кезган кўнглимни
Йўлдан урма, қуёш,
Йўлидан урма...

Умумий контекстдан ажратиб олинган мазкур мисраларни тугалланган шеър сифатида ҳам қабул қилиш мумкин. Шеърхон ўзининг маданий-маънавий савиясига, ҳаётий тажрибасига таяниб, бу мисралар маъносини талқин қилади. Зеро, қуёшга талпинаётган, аммо видо кўчаларини кезаётган — висолдан умидини узган кўнгилнинг қуёш томонидан "йўлдан урилиши" мумкинлигини, умидсизлик ҳолатидаги умидворликни тушуниш учун, ҳис этиш учун инсон умрининг дил етуклиги зарур. Мисралардаги ҳар бир сўз, бирикма, вазн, оҳанг, ишоралар — барчаси бадиий тимсол-образ яратиш мақсадига бўйсундирилган, улар нафақат ўқувчининг ақлига, аввало, унинг ҳис-туйғуларига таъсир қилиб, унда маҳорат билан тасвирланган кечинмалар манзарасидан завқланиш ҳиссини уйғотади.

Тириклик завқини туйган ижодкор ёлғизликдан озорланмайди. "Ёлғизлик ҳабиб-ку! Қолган ҳамма нарсадан безиш мумкин. Фақат ёлғизликдан эмас...", деб ёзган эди Рауф Парфи. Ҳалиманинг қаҳрамони ҳам ўз тақдирида кечган синовларга: "Менинг унвоним — тоқат", дея бардошли муносабатини билдирар экан, ҳаётидан мамнунлигини шундай изҳор қилади:

Бойлигим — Сўз,
Фақирлигим — Сўз!
Балки, шундан ҳаётим сўлим?!

Маънавияти юксак, заковатли инсон, одатда, камтар ва ишонувчан бўлади, чунки у бошқаларни ҳам ўзидек кўради, билади. Шу боис уни ҳатто "кичкина майса ҳам дарахт бўлишини айтиб, алдаб қўяди". Ишончи суиистеъмол қилинган лирик қаҳрамон эса ҳаётнинг ёруғ, яхши кунларига ишончини йўқотмайди:

Мен ҳам энди анойи эмас,
Ҳаёт, мени алдама сен ҳам.
Ўша кунга етиб боргунча
Ўлмайсан, деб,
Аввал ич қасам.

Шоиранинг фалсафий мушоҳадаларга, ўйчан кузатишлари самараси — инсон руҳиятининг нозик, турфа талқинларига бой "дил шарҳларининг эртаклари" — шеърларидан баҳра оларкансиз, эстетик завқ туясиз; фавқулодда унинг маънавий олами сарҳадларида "меҳмон" бўлиб, ўзингизга маълум оламнинг ноаён томонлари ойдинлашади:

Қорачиғим қадоқ меҳнаткаш кўзим,
Суратга оласан борлиқни тинмай.
Кичик чумолидан коинотгача
Суратин ишлайсан сен ҳеч эринмай...

"Нафис суратларни пардозлаб" мухлислари қалбига йўл топаётган ёниқ шеърлар муаллифи инсонга хос баъзан бўлиб турадиган маҳзун кайфиятини ҳам ниҳоятда мафтункор поэтик топилмалар — образлар орқали тасвирлайди: кўзнинг қорачиғи қадоқ меҳнаткаш сураткаш сифатида кўрсатилиб, унинг меҳнатлари гоҳида зое кетиши мумкинлиги бадиий изчил мантиққа бўйсундирилган. Шеърдаги бадиий инкишоф — бадиий далиллаш "ҳусни таълил" санъати орқали ўзининг жозибали ифодасини топган.

Фурсат бер, кўнглимни ювай тонг билан,
Шудрингга тўлдирай кўзим жомини.
Шунча яшаб ҳали топганимча йўқ
Афсунгар ва дилбар ҳаёт номини.

Туннинг дарахтида пишган олмалар —
Юлдузлар ҳидидан айланар бошим...
...Осмонга юксалган дарахтлар каби
Зумрад ҳаволарни туйиб яшайин

Ўзимни бир бора суйиб яшайин.

Мазкур мисралар Ҳалима Аҳмедованинг "Муножот" шеърига тааллуқли бўлиб, уларга сингдирилган, улар воситасида изҳор этилган фикр-туйғулар талқинига кўра тиниқ ва жозибадор, таъсирчан. Сабаби, ҳар бир мисрадаги образ ўзида тиғиз — асл ва кўчма маъноларни мужассам этган. Хусусан, биргина сўнгги мисрадаги илтижоли оҳангга йўғрилган "ўзни суюб яшаш" маслаги моҳият эътибори билан шоира ижодидаги некбин, ҳаётсевар фалсафани англашга туртки беради. Дарҳақиқат, Ҳалима таъкидлаганидек, бизга инъом этилган бу мўъжизавий ёруғ оламни суйиш, аввало, ўзни суйиш, қадрлашдан бошланишини тушунмоқ лозим.

Санъаткорона маҳорат билан битилган бундай шеърлар, сўзсиз, ўқувчи қалбидан, шууридан жой олади, унинг кайфияти, руҳиятига ҳузур бағишлайди ва энг муҳими, шоира шеърларида тасвирланган ҳаёти ҳақиқатларини тушунишга, англашга етаклайди.

Пинҳонлигим бордир нур заррасида
Гарчи дарёдайин оқади умрим,
Ҳануз яширинман ишқ қатрасида.
...Мен қачон ўзимни этаман ошкор?..

Ҳалиманинг шеърлари ҳақида жуда кам ёзилганини ва бунинг сабабини шеършуносларимиз мумтоз назм модернизацияси масаласини ҳали қаламга олишмагани билан изоҳлар экан, "Умид сояси" тўпламига сўзбошида Баҳром Рўзимуҳаммад шундай ёзади: "Шуниси аниққи, бировни мақтаб кўкка чиқариб ҳам, танқид қилиб ерга тушириб ҳам бўлмайди. Шоиранинг қисқа вақт ичида нашр қилинган "Тийрамоҳ", "Афсун" китоблари ҳамда қўлингиздаги "Умид сояси" ўзбек шеърий чаманини хўб безайдиган дурдоналар сирасига киради".

Шоира Ҳалима Аҳмедова аллақачон ўзининг бетакрор ижодий иқтидорини "ошкор" этган — дилтортар шеърлари билан мухлислари эътирофига сазовор бўлган. Ана шу толеи сабаб — ҳар кимга ҳам насиб бўлавермайдиган, аммо инсонлар бир бора ҳис этишни орзу қилган чин муҳаббат соҳибасидир. У навбатдаги тўпламини "Умид сояси" деб номлаб, инсон доимо умид билан яшаши зарурлигини эътироф этибди. Бинобарин, умид — инсон ҳаёти учун зарурий шартлардан биридир, ижод қилмоқ, яратмоқ бахтидир.

Аниса МАМАТОВА,
филология фанлари номзоди

Китобингизни ўқидим

"ЁШЛИК" 2010 йил, 9-сон

Журналларни варақлаганда

Таниқли адабиётшунос олим, филология фанлари доктори Йўлдош Солижонов кўплаб илмий тадқиқотлар, адабий-танқидий тўпламлар муаллифи, адабий жараённинг жонкуяр, фаол иштирокчиларидан. Бу йил таваллудининг етмиш йиллигини қаршилаган таниқли мунаққиднинг "Адиб хонадони" рукни остида берилган дил сўзларини ўқиб, у вояга етган муҳит, давр, ҳаётдаги орзу-интилишлари, эзгу ният йўлидаги самарали фаолияти ва ҳаётий аъмолларидан хабардор бўласиз. Олимнинг "Жозиба сеҳри" мақоласи ҳам сизни бефарқ қолдирмайди.

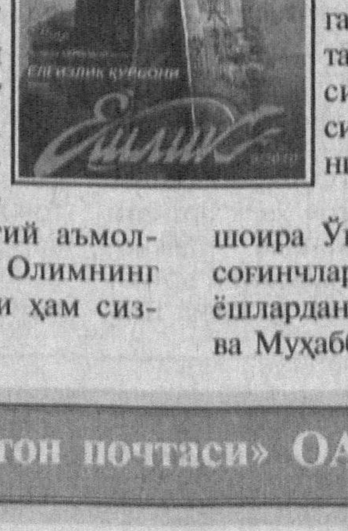

"Бу воқеаларнинг бари олис болаликда бўлиб ўтган. Дала-даштта ўзгача чирой бахш этувчи ойдин кечаларни яхши кўрганим учун уларни аҳён-аҳён эслаб юрардим. Шу воқеалар сабаб бўлибми, "Бола ботир" кўнглимда етилди", деб ёзади шоир Саъдулла Ҳаким. Халқ достонлари хос анъаналарга ҳамоҳанг бу асарда инсон ва табиат, туйғу ва мавжудликнинг сирли уйғунлиги — муҳаббат сир-асрорининг жозиб талқинини кузатасиз.

"Ёшлик"нинг ушбу сонида шоира Ўктамойнинг "Кўклаб кетган соғинчларим" номли янги туркумини, ёшлардан Талантбек, Амрулло Карим ва Муҳаббат Сафоеванинг шеърларини ўқийсиз. "Наср" рукни остида эса Улуғбек Ҳамдамнинг "Мусулмон", Зулфия Қуралбой қизининг "Ёлғизлик қурбони" ҳикоялари билан танишасиз, ёш қаламкашлар Носиржон Жўраевнинг "Ноябр куйи" қиссасига, Хурсандбек Тўлибоевнинг шеърий машқларига баҳо берасиз.

"Номуссизлик қисмати" мақоласида тадқиқотчи Отабек Сафаров Шукур Холмирзаевнинг бир ҳикояси таҳлили орқали адибнинг бадиий маҳоратини далиллашга уринган. Абдураззоқ Обрўйнинг "Ҳазиллар"и сизга хуш кайфият бағишлайди.

Журнал муқоваларида акс этган истеъдодли рассом Аслиддин Калонов асарлари нашр мазмунига ўзига хос салмоқ бағишлаган.

"ЗАМОН АЛЛОМАСИ"

Доимий ҳамроҳ

Устозларга иззат кўрсатиш, уларни хотирлаб, хизматларини эътироф этиб туриш халқимизга хос эзгу қадриятлардан. Шу маънода атоқли адиб ва олим Мақсуд Шайхзоданинг юз йиллиги ҳам юртимизда муносиб нишонланди, мактаб ва олий ўқув юртларида, маданият саройларида Шайхзодахонликлар, бу сўз санъаткорининг ҳаёти ва ижодига бағишланган илмий анжуманлар бўлиб ўтди.

Яқинда "VIKTOR-PRESS" нашриётида чоп этилган "Замон алломаси" тўплами устоз адиб, адабиётшунос олим Мақсуд Шайхзода хотирасига кўрсатилган ана шу чуқур ҳурмат-эҳтиромнинг мантиқий давоми бўлди. Китобда шоир ижодининг турли жиҳатлари таҳлилига бағишланган мақолалар жамланган. Жумладан "Поклик ва улуғлик тимсоли" мақоласида: "Шайхзоданинг адабий мероси — шеърият ва драматургияга оид асарлардан ташқари, публицистика, адабий танқид ва адабиётшунослик, шунингдек, бадиий таржима намуналарини ўз қамровига олади. Жаҳон адабиётида қарийб бирор мумтоз шоир ижоди йўқки, Шайхзода уларга таржимон сифатида қўл урмаган бўлсин", дея таъкидланади.

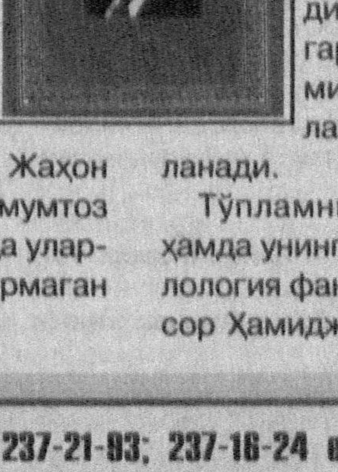

Тўпламга жамланган таниқли адиблар, шоирлар ва олимларнинг мақолаларида Мақсуд Шайхзоданинг ўзбек адабиёти, илм-фани, маданияти тараққиётига қўшган улкан ҳиссаси, "Мирзо Улуғбек", "Жалолиддин Мангуберди", "Тошкентнома" сингари асарлари адабиётимиз зарварақларига айлангани алоҳида таъкидланади.

Тўпламни нашрга тайёрловчи ҳамда унинг масъул муҳаррири филология фанлари доктори, профессор Ҳамиджон Ҳомидий.

«Ўзбекистон почтаси» ОАЖ «ТЕЗ ПУЛ ЎТКАЗИШ» хизмати Почта алоқаси хизматларидан фойдаланинг! тел: 237-21-93; 237-16-24 e-mail: _oao@post.uz

Дилором ИСМОИЛОВА

ОЙ ЮЗИДА ГУЛНИНГ СОЯСИ...

Кипригим сатрлар тўкиб беради,
Дарёлар юлдуз шеър эшитар тунда.
Гулсан денг. Гуллигинг билишади денг,
Эгнимда атиргул эрур кўйлагим.
Бармоқларим куйлар сочларингизда,
Кўнглингизга келар жуда бўйлагим.
Менга азизсан, денг, севимлисан денг,
Сиз-чун осмонлардан тушиб келаман.
Мен шунда энг яхши кўрган шеъримни
Сиз учун албатта айтиб бераман.
Гулсан денг...

ОНАЖОНИМ

Сиз берган шу дилором кўзлар
Тўрт томонга нигор боққанда,
Йўқлигингиз билинди ғоят
Юрагимга қорлар ёққанда,
Онажоним, онажонгинам,
Тирик юринг экан бахтимга.
Агар ҳаёт бўлсангиз эди
Кўтарардим бошим — тахтимга.
Ойни олиб берардим сизга,
Қўшиқ айтиб берардим ё шеър.
Менга сиздек бўлолмади-ку
Сиздан кўра севганим шу эр.
Соғинганда соғинчим — дарё,
Қирғоғига тошиб сиғмайди.
Сизни қандай соғинганимни
Онаси бор асло билмайди.

* * *

Жуда гўзалсан, денг, чиройлисан, денг
Ой қадар баландлаб кетаман шунда.

ТУҒИЛГАН КУНИМДА

Қуёш кўтарилди кўшкига хондай,
Кўздан ниҳон бўлди пари юлдузлар.
Қанотлари билан силаган эди,
Капалаклар учун ёнди кундузлар.
Зумрад боғлар каби яшилланди ўй,
Чигиртка сайради димоғи чоғдай.
Ой юзида гулнинг сояси экан,
Менга кўринганди гўёки доғдай.
Азиз кун, висолинг шунчалар гўзал,
Пешонангдан ўпдим қуш терган дондай.
Кўздан ниҳон бўлди пари юлдузлар,
Қуёш кўтарилди кўшкига хондай.

* * *

Шамолнинг лаблари ёрилган,
Энди сўз эшитмак маҳолдир.
Тераклар учини қучоқлаб —
Тургани сирми ё саволдир.
Хазондек учади хаёллар
Кузакнинг бир илиқ кунида.
Қизариб-қизариб ботади
Қуёш ҳам севгининг хунида.
Юмушимдан маъно топмадим,
Маҳзунлик танобин чеккайман.
Нега қил сиғмади дилимга десам,
Кўзингни соғинган эканман.

Бобомурод ЭРАЛИ

Оҳиста одимлар куз келинчаги

* * *

Ойдинлик. Уфқдан кўтарилган ой,
Ғаройиб ҳол ичра борлиқ, мавжудот.
Юлдузлар қўнади ўт-ўланларга,
Турфа капалаклар чиқарар қанот.

Дарахтзор соясин тўшайди ерга,
Йўлга чиқаётган ҳашаротлар жим.
Тунда жонзотларни ҳайратлантириб,
Сувлоққа нур ёғар, нур ёғар сим-сим.

Учмоққа шайланган руҳ кўтарилмас,
Сукунат залвори эзар, парчалар.
Шамол олиб келар ялпизлар ҳидин,
Тунга қараб очиқ турар дарчалар.

Сукунатнинг чалган сибизғасида
На куй бор, на оҳанг, на бирон садо.
Шу боғнинг қўйнида куз келинчаги
Оҳиста одимлар мисли шаббода.

* * *

Хаёл ипларини чувалтирар ел,
Лоқайд ва бепарво мудрайди боғлар.
Ҳатто чирилдоқлар зерикканидан,
Ўзларин бу кеча парвозга чоғлар.

Шамол пуфлар ҳадеб ёнаркуртларни,
Жидду жаҳд кўрсатар, барибир ёнмас.
Қулоқ тут, тун аро жаранглаб ётар, —
Руҳим сенга чинни пиёла эмас!

Дошқозон осилган. Ой нури тўла,
Ҳали бу оламга тошиб чиқар сут.
Гўё йўқотгандай хотирасини,
Кўкка аграяди бужур-бужур тут.

Қилт этмас чор-атроф. Шитирламас боғ,
Дарахтлар сўппайган. Ҳеч ким кўринмас.
Туннинг пардасини тортқилар шамол,
Ҳориб чарчагани асло билинмас.

* * *

Ойнинг ёғдусига кўмилмиш дунё,
Япроқлар қайиқдек сузар узоққа.
Муаллақ бўшлиқда тош қотган ҳаво,
Овчидек ўлжасин ҳайдаб тузоққа.

Бу жимлик остида ноиложликдан
Митти ниначилар визиллай олмас.
Нафас ют, ўт-ўлан бағрида ётган
Қурту қумурсқалар ҳали қўзғалмас.

Сайҳонлик ортига бурилган сўқмоқ,
Сой ҳам аллақайда шовуллай билмас.
Тунга сингиб борар, эсингдан чиқар,
Ёввойи бутазор ифори келмас.

Сокинлик. Ўзлигин қилмас намойиш,
Борлиқда тентираб юрган жонзотлар.
Ҳар дам сағрисига уриб ёлини,
Хаёлга чўмганча кишнамас отлар.

* * *

Қанча юлдуз сўнар, йилт этиб учар,
Осуда дунёнинг парвойи фалак.

Яна пайдо бўлиб, асло камаймас,
Яна осмон бўйлаб ёйилар лак-лак.

Оламда ҳукмрон осойишталик,
Гар танга ташласанг кетар жаранглаб.
Юрак тарс ёрилиб кетгудай бу вақт, —
Сен ҳам ўз ҳужрангда жимликка қараб.

Кўланка чўзилар ерни бағирлаб,
Қилт этган овоз йўқ, елни елдирмас.
Тун аро ғимирлар, гоҳида тўхтар,
Дур териб юргандай ўзин билдирмас.

Сомон йўлларидан то тонгга қадар
Пойингга тўкилар юлдузлар чангиб.
Чўлп этган товушу акс садо ҳам
Шу жимлик бағрида йўқолар сингиб.

* * *

Сувда оқиб борар қанча хотира,
Ғира-ширалиқда билинмайди йўл.
Қотиб тураверар тонг-саҳаргача
Дарахтлар осмонга узатганча қўл.

Тиканзор хўрпаяр қош қорайганда,
Олмазор шовқину сурондан бўшар.
Сукунатнинг таранг торига тегиб,
Олмалар тўпиллаб тагига тушар.

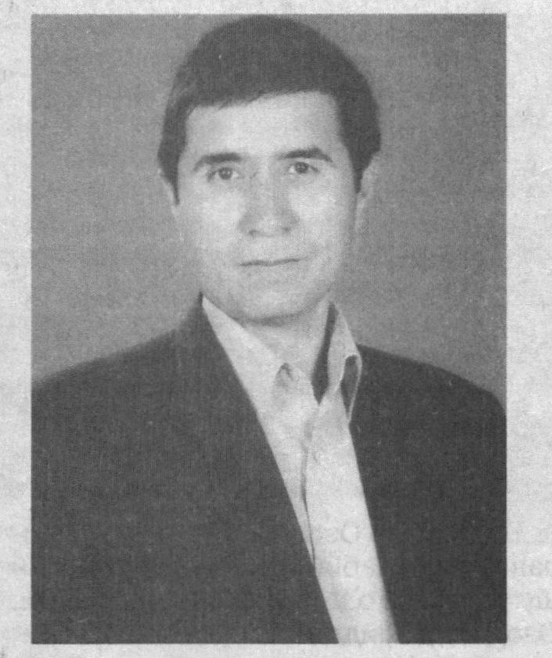

Кўнгилдан не кечса, кечар бу маҳал,
Майлига ўй сурсанг сургин беадоғ.
Хаёлдан кетмайди аллавақтгача
Ухлаган шамолу сукунат, чорбоғ.

Бундай ойдинликни ким кўрган айтсин,
Дилларни ёрита бошлар, ҳойнаҳой.
Йўқотиб қўйганин излаб топгандек,
Яна чангалзорга тушиб кетар ой.

Ҳикоя

Ярим соатча олдин баҳор ёмғири тошлар юзини ювиб ўтган. Қуюқ ўтлоқдаги майсалар баргида ёмғирнинг маржон-маржон зарралари йилтираб турибди. Эрталабдан бери қўрада қамалиб, очиққан қўй-эчкилар яйловга ёйилиб кетди. Кўкатлар нам бўлгани учун бобом билан катта харсанг устига чиқиб, уларни кузатяпмиз. Тепамизда — жуда баландда улкан бургут кичик нуқтага айланиб, қанот қоқмай учади.

Бобом ҳадеб тепага тикилаверганидан бўйни толиб кетди, шекилли, қўлларини бошининг орқасига қўйиб, ясси харсанг устига чалқанча ётиб олди. У Мағрурга қараган пайти ҳатто киприк ҳам қоқмайди. Мағрур — бу бизнинг тоғларда яшайдиган катта она бургутнинг номи. У энди учишни ўрганиб, осмонда кўрина бошлаган пайтлари бобом шундай ном берган, кейинчалик бошқалар ҳам уни шундай деб атайдиган бўлишибди. Чунки, Мағрур чиндан-да навқирон, ёвқур, тоғларнинг ҳақиқий ҳукмдорига айланган экан-да.

— Қара, ўз сарҳадларини ҳимоя қиляпти, — деди бобом бургутдан кўз узмай ётаркан.

— Нима? — дедим бобом тарафга ўгирилиб.

— Бургутни айтаяпман. Осмондан туриб, уйини қўриқлаяпти.

Бобом бир пас сукут сақлаб яна давом этди.

— Мағрур болалаган бўлиши керак. Шунинг учун сергак. Одамлар ўзларича у ҳақда қўрқинчли гапларни тўқиб ташлаган. Аслида, у жуда беозор қуш. Лекин болаларини ҳаммадан қизғанади...

Бобомнинг бургутлар ҳақидаги ҳикояларини кўп эшитганман. Ҳаммаси бир хил, лекин, барибир қизиқарли. Кексайиб қолгани учун баъзида айтаётган ҳикоясининг давомини эсдан чиқариб қўяди. Мен атайлаб ўзимни билмаганга олиб, унинг нима билан тугаганини сўрайвераман. Бобом ўйлай-ўйлай, бир амаллаб калаванинг учини топади-да, тағин сўзлай бошлайди.

— Бобо, ҳар тоғда биттадан бургут яшайдими?

— Йўқ, улар кўп бўлади. Илгари бизнинг тоғларда ҳам ҳозиргидек битта эмас, уч-тўрттаси учиб юрарди. Кейин одамлар уларни овлашди. Ҳайвонот боғига деб опкетишди, циркка деб опкетишди. Хуллас, бургутлар наслидан фақатгина шу Мағрур қолди.

Бобомнинг ғамгин тортиб қолиши менга ёқмади, уни чалғитишга уриндим.

— Бургутнинг ини қаерда, бобо? — Бобом қўл силтади.

— Билмайман. Ҳеч ким билмайди.

— Инини топишни хоҳлармидингиз?

Бобом оғир хўрсиниб қўйди:

— Эсимни таниганимдан бери армоним шу. Отам раҳматли биларди. Лекин айтмасди. Неча марта сўраганман ҳам.

— Нимага унақа қилганлар?

— Одамлар ғалати-да. Кимнинг бургути бўлса, ўша омадли эмиш. Бургутнинг инини отамдан кимлар сўрамади дейсан? Лекин ҳеч кимга айтмади. Эҳ-ҳе, қанча бургут овлари уюштирилган... Уларни худди чумчуқдек отганларини кўрганман. Ерга қулаганда ҳам то жон бермагунича ҳеч кимни ёнига яқинлаштирмасди.

Кун тушдан оға бошлаганда бургут ғойиб бўлди. Осмон булутлашиб, ҳаво айниётганди.

— Жала ёғадиганга ўхшайди. Қўйлар чақмоқдан ҳуркиб кетмасин, қишлоққа қайтамиз, — деди бобом.

Биз қанчалик шошилмайлик, барибир, улгуролмадик. Чақмоқ чақиб, момақалдироқ гумбурлай бошлади. Ёмғир шаррос қуйиб юборди. Сурувни ҳайдаб келарканмиз, қўрага яқин қолганда йигирматача эчкининг йўқлигини пайқадик.

— Ўтлаб кетибди-да жониворлар. Ҳали яйловдан узоққа кетмаган. Мен излаб келаман, — дея ортига қайтди бобом.

— Мен ҳам борай.

— Йўқ. Сен қолганларини олиб кетавер. Тағин улар ҳам ҳуркиб кетмасин...

Қўйларни қўрага қамаб бўлганимизда атроф қоронғулашиб қолди. Ёмғир кучайди. Аммо бобомдан ҳалиям дарак йўқ. Хавотир ола бошладик. Изғирин бошланган, бобомнинг эгнида эса енгил яктакдан бошқа нарса йўқ. Отам ва акаларим яйловни неча марта айланиб, бобомни тополмай келишди. Отам нима қиларини билмай, қишлоқнинг бақувват икки йигитини олиб, дара томонни излаб келишга шайланаётган ҳам эдики, кўча бошидан эчкиларнинг маърагани эшитилди.

Бобомнинг аҳволига қараб бўлмасди. Совуқдан кўкарган лаблари пир-пир учарди. Аммо негадир яктагини ечиб, қўлига олган, уни ёмғирдан кафтлари билан тўсарди.

Хавотирдан юраги ёрилаёзган отам бобомга қараб бақириб юборди:

— Ота, улоқиб кетмайдими ўша эчкилар. Шундай ҳавода излаб зарилмиди?

Бобом ҳеч кимга эътибор бермай, қўлидаги нарсага меҳр билан тикиларкан:

— Мен Мағрурнинг инини кўрдим. Қора чўққида экан. Уни қандай усталик билан қурганини кўрсанг эди! — деди.

Мағрурнинг номини эшитиб, ҳамма бобомга "ялт" этиб қаради.

— У иккитагина болалабди. Ўзи шунақа, насли тозаси кам урчийди.

Бобом яктагини авайлаб очди. Орасидан товуқдан сал кичикроқ бургут боласи чиқди. У ҳали учолмасди. Фақат қанотларини питирлатарди, холос.

— Бургут боласи-ку, — отам унинг тумшуғини силади.

Бургутча тўсатдан отамнинг бармоғини чўқиб олди.

— Кўрдингми, бу Мағрурнинг авлоди. Ҳақиқий тоғ бургути, — деди бобом чўчиб қўлини тортиб олган отамга.

Сўнг патлари ҳурпайган полапончани силаб қўйди.

— Эчкиларни қидириб юрганимда кўриб қолдим. Бахтимга Мағрур сезмади.

Шу куни бобом кийимларини алмаштиргач, жуда чарчаган эканми, қаттиқ ухлаб қолди.

* * *

Эрталаб барвақт уйғондим. Деразадан қараганимда бобом ҳовлида осмонга тикилиб, у ёқдан-бу ёққа юрарди. Унга яқинлашиб, осмонга қарасам, уйимиз устида Мағрур учиб юрибди! Лекин нимадандир безовталангандек ҳар замонда қанот қоқиб қўяди.

— Билибдими? — дедим хавотирланиб.

— Ҳа. Жонивор жуда сезгир бўлади-да, — деди бобом осмондан кўз узмай, — Аммо полапонини бермайман. Қариганимда, Худо менга бургут ато қилди. Уни Мағрурдек вояга етказаман... Бобом қандайдир қайсарлик билан сўзларди. Сўнг осмонга қараб гапида давом этди: — Ҳозирча сен нариги болангни катта қил. Бунисидан хавотирланма, уни асрашга сўз бераман, Мағрур!

— Бобо, нимага иккита боласини ҳам олмадингиз?

— Қўрқдим, болам. Агар икковини ҳам олиб келганимда, Мағрур бизни тинч қўймасди. Ҳозир қолган битта боласи учун ўзини ўтга-чўққа урмайди. Лекин, қара, шундаям топиб келибди.

Орадан бир ойча вақт ўтди. Полапонга яхши шароит яратиб бердик. Каттароқ қафасга солдик. Бургутча ҳам анча ўсди. Қафас торлик қилгач, каттароғини ясаттирдик. Лекин бобом уни ташқарига кам олиб чиқарди. Мағрурдан қўрқарди. Мағрур бўлса тепамизда айланишни бирор кун канда қилмасди. Ора-сирада жуда қўрқинчли қичқириб қўярди. Унинг овозида бургутга хос ваҳмли қудрат аралаш ожизгина она алласига ўхшаш мунг ҳам бор эди. Бобом Мағрурнинг боласига "Буюк" деб ном қўйди. У онасига қуйиб қўйгандек ўхшар, фақат жуссаси ҳали кичкина эди.

Бир куни отам билан амаким Буюкни ташқарига олиб чиқишди. Бобомдан очиқ ҳавода бироз турсин, деб рухсат олишганди. Бу ҳар кунги одат бўлганидан бобом рози бўлди. Орадан бир оз ўтиб, ҳовлига чиқдим. Ва ҳайрон қолдим. Ҳовли ўртасида қафас ёлғиз турарди. Катталар уни унутибди чоғи. Мен ичкарига киритиб қўйиш учун қафас томонга юрдим. Аммо кимнингдир қўллари мени қўйиб юбормади. Ўгирилиб қарасам, амаким. У кўрсаткич бармоғини лаби устига қўйиб, "жим" ишорасини қилди. Тушунмасам-да, жим бўлдим. Шу пайт осмондан шиддат билан пастлаётган қора кўланкага кўзим тушди. Аввалига нималигини илғамадим. Бироқ кейин... У Мағрур эди. Сездим, у боласини олиб кетмоқчи. Барчаси тез содир бўлаётганди. Она бургут қафасга панжа урди. Буюк кетди, деб ўйладим. Лекин бундай бўлмади. Мағрур энди кўтарилганида устига қаердандир тўр тушди. Бургут ерга қуламади, куч билан юқорилай бошлади. Қарасам, тўрнинг бир учи отамнинг, бир учи аллакимнинг қўлида, Она бургут Буюкнинг қафасини чангаллаганча қанот қоқар, устидан зилдай босиб турган тўрдан қутилиб кетишни истарди. Ўзини чарчагандай кўрсатиб, бироз пастлар, ерга етай деганида, яна зўр бериб қанот қоқарди. У таслим бўлмоқчи эмас. Мен бу ҳолатдан карахт бўлиб қолгандим. Мағрур аянчли қичқирди. Ҳеч қандай ёрдам йўқлигини билса-да, у нимагадир илтижо қилди. Ярим соатлар чамаси, давом этган олишувдан сўнг Она бургут гурсиллаб ерга қулади.

— Бобо, бобожон, Мағрур... — деганча мен ичкарига югурдим.

Ухлаётган бобом чўчиб кўзларини очди. Мен қўлларидан тортиб ташқарига имладим. У киши мункиллаб югурди. Ташқарида тўрга ўралиб, аянчли аҳволда ётган Мағрурни кўриб, бўшашганича деворга суяниб қолди. Қўрқиб кетдим.

— Ота!

Отам эшитмади. Қаттиқроқ бақирдим.

— Ота, қаранг! Бобом...

Отам ва амаким қилаётган ишларини ташлаб, биз томон югуришди.

— Ота, хавотирланманг, Мағрур тирик, — деди амаким кела-кела.

— Аҳмоқ, ...

Бобом амакимга нафратланиб қаради.

Сўнг нафаси тиқилиб, гапиролмай қолди. Оғзига сув томизиб, ўзига келтиришди. Бобом мазаси бўлмай ётиб қолди. Отам ва амаким "Мағрурни қўйиб юбордик", деб уни алдашди. Аслида, уни катта қафасга солиб, амакимникига олиб кетишганини биламан. Лекин бобомга айтолмайман. Чунки шундоғам оғир аҳволи баттар ёмонлашади. Унинг Мағрурни қанчалар яхши кўришини биламан. Ҳатто баъзан бобом ва бургутнинг умри бир-бирига боғлиқдай туюлади. Доим Мағрур бобомники бўлишини орзу қилардим. Энди у ёнимизда, аммо бу ғолиблик менга татимаяпти. Ундан кўра осмонда учиб юргани яхшироқ эди. Булутлардан ҳам баланд, ҳеч кимнинг қўли етмайдиган юксакликда.

— Деразадан қара-чи, бургут осмондами?

Бобом тўшакдан туролмаётгани учун мендан илтимос қилди. Юрагим ачишиб кетди. Осмонда ҳеч қандай бургут йўқ, бўлмайди ҳам. Ҳозир Мағрур темир қафасда, маъюс кўзларини чўққилар томон қадаб ўтирибди.

— Ҳа, ана. Учишини кўряпсизми, бобо? Авалгидек жуда баландда. Кўзга аранг чалинади.

Бобом мийиғида кулиб қўйди:

— Ярамаслар...

Бироз жимликдан кейин айтган гапи шу бўлди.

— Дунёда одамзоддан чиркини йўқ. Жониворни оналик меҳридан фойдаланиб қўлга олишдия?.. Мағрурнинг айби она бўлганими? У фарзандини қутқармоқчи эди. Улар шундан фойдаланишди. Агар Мағрур она бўлмаганида, одамлар уни ҳеч қачон тутишолмасди.

Бобом кўзларига ёш олди. Мен ҳам йиғлаб юборишдан ўзимни зўрға тийдим. Барибир, осмонда Мағрур учмаётганини ва ҳеч қачон учмаслигини бобом билибди.

— Уни қутқараман, қафасидан озод қиламан... — дея пичирладимда, хонадан чиқиб кетдим.

Шу кетишда амакимникига йўл олдим. Мағрурни тутиб олишганига бир ҳафтадан ошди. Лекин у оғзига бир қултум ҳам сув олгани йўқ. Озганидан патлари ҳурпайиб қолган. Қафасида қилт этмай ўтиради. Аҳволи оғир, шекилли, оғзидан сув оқиб турарди. Қишлоқнинг мол дўхтири уни ўлади, деди.

— Эсиз, шу савилни қанча куч сарфлаб тутибмиз. Шуни деб отамиз бизни ёмон кўриб қолди, — дер эди отам.

— Нимасини айтасиз, ака. Мағрур эмиш!.. — деди амаким жаҳлланиб. — Жунжикиб ўтиришини қаранг!

Улар бургутни ташқарига, очиқ ҳавога олиб чиқиб қўйишди.

Мен эса бир чеккадан уни чорасизгина кузатдим: у чиндан ҳам ўлса керак. Чунки жуда кичрайиб қолган. Кўрган одам уни бир ҳафта аввалги Мағрур эканига ишонмайди. Мағрур сўниқ кўзларини йироқларга — қорли чўққилар томонга қадади. Мажолсизгина узун қанотларини ёйди. Қанотлар қафасга сиғмади. Ҳатто ўзи хоҳлаганидек, баралла қанот ёзолмади бечора. У қафасда қанот ёзишнинг имкони йўқлигини билса-да, силкитишдан тўхтамасди. Назаримда у сал жонлангандек бўлди. Тоза ҳаводан куч олаётганга ўхшарди. Мункайиб қолган гавдаси яна ғолибларга хос керилди. Бир ҳафтадан бери туз тотмаган қушга қаердан куч ёғилиб келаётганини тушунмасдим. Бургут кўз олдимда ҳавога кўтарила бошлади. Ҳа, қафас ичида қанот қоққанча, қафасни кўтариб уча бошлади. Анграйиб қолавердим. Бургут тобора баландлаб мендан олислаб борарди. Бирданига эҳ деб юбордим. Эшигини очиб юборсам бўларди-ку, энди нима бўлади?.. Унга қанчалар оғир, бир томондан мажолсиз, иккинчидан эркин қанот қоқолмайди, бунинг устига зил-замбил қафасни кўтариб учишга мажбур. Лекин у буни уддалади. Булутларга қадар кўтарилди. Шунчасини уддалаган бу ёвқур қушнинг қафасдан қутулиб кетишига ишонардим. Қўлларимни пешонамга соябон қилиб, кўкка тикилдим. Мағрур яна доимгидек қора нуқтага айланган эди. Қуёшнинг заррин нурларидан кўзларим қамашиб қолди. Кўзим ёшланиб кетаётган бўлса-да, Мағрурни илғашга ҳаракат қилдим. Чунки унинг яна осмонда эканидан қувонардим.

— Энди осмонингдан тушма, Мағрур!

Турган жойимда сакраб, қўлларимни силкитдим.

Аммо кутилмаганда ҳаммаси ўзгариб кетди. У қанча қийналиб баландлаган бўлса, шунчалик тез пастлади.

— Наҳотки у қулаётган бўлса?! Йўқ, бўлиши мумкин эмас! Йўқ...

Шиддат билан пастлаётган қафасни мўлжал олиб югурдим. Аммо улгурмадим. Қафас катта бир харсангга урилиб, парчаланиб кетди. Шундай кўз ўнгимда, мендан уч-тўрт қадам нарида юз берди бу ҳалокат...

Мажолсизланиб ерга чўккаладим. Карахт эдим. Шу пайт елкамда кимнингдир кафтини ҳис этиб, ортимга қарадим. Бобом... Унинг бағрига ўзимни ташлаб ҳўнграб юбордим.

Бобом юпатди.

— Йиғлама, болам. У ўзига муносиб ўлим топди. У енгилмади.

Унсиз ортга қайтдик.

— Хафа бўлма, болам. Буюк бургут авлодидан битта насл қолган. Энди осмонга у ҳукмронлик қилади, — деди бобом йўлда кетарканмиз.

— Буюкни айтяпсизми?

Бобом бош ирғади.

— Иккита, денг... Тоғда қолган полапонча-чи?

Бобом хўрсинди:

— Сен Буюкка қара. У бировнинг ёрдамисиз мустақил ов қилолмайди. Тоғдаги полапон ҳам у тенги. Онаси бир ҳафтадан зиёд тутқунликда қолиб кетди. Иккинчи боласини бирор нарса еб кетган ёки очликдан ўлиб қолгандир...

Қаранг, шунга ақлим етмабди. Демак, Мағрурнинг иккинчи зурриёди ҳам...

— Гапинг тўғрига ўхшайди, болам. Ҳар бир тоғда биттадан ҳукмдор бўлгани яхши. Биз Буюкни учишга ўргатишимиз керак. Энди уни олиб кетадиган онаси йўқ. Бемалол ўргатаверамиз.

— Учишни яхши ўрганиб, кетиб қолса-чи?

— Бургутларнинг ҳақиқий макони тоғлар, осмон, чўққилар. Кетиши аниқ. Лекин, барибир, у бизнинг бургут. Мағрур ва унинг бир полапони менинг айбим билан ҳалок бўлди. Лекин худо шоҳид, мен буни истамаган эдим.

Уйга етиб келган заҳоти Буюкни ташқарига олиб чиқиб, қафасни очдик. Ҳозир Буюк питирлаб чиқади-да, осмонга парвоз қилади, деб ўйладим. Қафасни очгач, дарахт соясида кузатиб ўтирган бобомнинг ёнига бориб чўкдим. Аммо Буюк қафасдан чиқишни хаёлига ҳам келтирмасди. Ҳайрон бўлдим. Бориб уни ушлаб ташқарига чиқардим. Қўлимга олиб, оҳистагина осмонга отдим. У қанотларини питирлатганча ерга қайтиб тушди. Бир неча марта буни такрорладим, лекин ҳар гал шундай бўлди.

Бобом мени ёнига имлади:

— Уни ўз ҳолига қўй. Бироз атрофни ўргансин, кейин уча бошлайди.

Буюк эса лапанглаб у ёқ-бу ёққа юрди. Ўткир тумшуғи билан ўтларни чўқилаб кўрди. Қизиқсиниб атрофга қаради-ю, яна ортига қайтди ва жимгина қафасга кириб кетди.

Бобом иккимиз ҳангу мангмиз. Тўсатдан бобом бўшашиб, ерга чўккалади. Кўзларини Буюкдан узмай, ўкириб йиғлаб юборди:

— Мен қари аҳмоқман. Мен хато қилиб қўйдим. Мағрур бургут наслини вояга етказмоқчи эдим. Аммо унинг авлодини эмас, итоаткор қулни ўстирибман. Буюк бургут наслига мен қирон келтирдим...

Ҳозиргача тоғлардаги ўктам бургутдан битта бўлса ҳам қолган, деб ўйлаган эдим. Бироқ Буюкнинг қафасда бизга ҳайрон тикилиб турганини кўриб, улар тамом бўлганини англадим. Бобомдек ўкириб юбормаган бўлсам-да, юрагим қаттиқ ўртанарди.

Муяссар ТИЛОВОВА

ИЖОДИЙ УЧРАШУВЛАР

«Ўзбекнаво» эстрада бирлашмаси хонандалари, Ёзувчилар уюшмаси аъзолари — ёзувчи ва шоирлар, «Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси актёр ва актрисалари республикамиз бўйлаб фермерлар ва дала меҳнаткашларига маданий хизмат кўрсатяптилар. Жумладан, Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган артист Махсет Утемуратов ва «Ниҳол» мукофоти совриндори Гулноз Утепова Қорақалпоғистон Республикаси, хонанда Ўлмас Оллоберганов, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Самандар Ҳамроқулов ҳамда «Ниҳол» мукофоти совриндори Малика Эгамбердиева, ака-ука Яҳёбек ва Муҳсимбек Мўминовлар Поп тумани меҳнаткашларига дилтортар қўшиқларини туҳфа этишди. Фарғона вилоятининг Данғара ва Учкўприк туманларида «Ниҳол» мукофоти совриндори Зиёда Қобулова иштирокида учрашув концертлари намойиш этилди.

Сирдарё вилояти бўйлаб хизмат сафарига йўл олган «Ниҳол» мукофоти совриндори Фирдавс Пазлетдинов, хонандалар Ойбек Ҳамроқулов ва Ирода Аллаберганова пахтакорларга ўз репертуаридаги қўшиқларини туҳфа этиб қайтишди. Шунингдек, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Нишон Отамуродов Бухоро вилоятининг Когон тумани, Аваз Олимов Жиззах вилояти, Гулсанам Мамазоитова, Илҳом Фармоновлар Самарқанд вилояти, Ўзбекистон халқ артисти Зулайҳо Бойхонова, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Сайёра Қозиева ва Одил Шомуродов Сурхондарё вилояти бўйлаб ижодий учрашувларда иштирок этишди.

Бундай тадбирлар Тошкент вилоятида ҳам ўзгача шукуҳда ўтди. Ўрта Чирчиқ туманида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Собиржон Мўминов, Тошпўлат Маткаримов, Дилноза Исмияминова, хонанда Дилдора Ниёзованинг дилга яқин қўшиқлари пахта меҳнаткашларини хушнуд этди. Октябр ойи дастлабки санасида Тошкент вилояти бўйлаб Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Тоҳир Қўзиев ва «Сато» гуруҳи дала меҳнаткашлари хизматида бўлди.

Шунингдек, халқимизнинг севимли хонандаси Ўзбекистон халқ артисти Озодбек Назарбеков Андижон вилояти бўйлаб концерт дастурларини намойиш этди.

«Ўзбекистон почтаси» ОАЖ
1992-2010 йилларда чиқарилган Ўзбекистон почта маркалари, блок ва кичик варақларнинг мавзули ва йиллик тўпламлари кляссер ва буклетларда сотувда мавжуд.
тел: 237-21-93; 237-16-24 Сайт: www.pochta.uz ; e-mail: oao@post.uz

Учрашув

Ғиёс БОЙТОЕВ: Қўшиқ — ҳаётимнинг маъноси

Бошланиши биринчи саҳифада

Истараси иссиқ, ёқимтой, овози майин ва ширали бу санъаткор бундан йигирма беш йиллар илгари "Умидим", "Турналар", "Шириним", "Меҳр қолур, муҳаббат қолур" каби қўшиқларни куйлаб катта саҳнага кириб келганди. Кейинроқ "Тегирмоннинг чархпалаги", "Санамгина", "Она йиғлар", "Кўкламойим", "Айланайин", "Юрак", "Эслатар", "Гул билан", "Ўйнанг" каби дилтортар тароналари билан мухлислар қалбидан мустаҳкам жой олган Ғиёс Бойтоев репертуарида бугун уч юздан ортиқ қўшиқ бор.

Хонандага дастлабки саволимиз санъаткор шахси, унинг халқ олдидаги бурч ва мажбурияти ҳақида бўлади.

— Аввало шуни айтишим керакки, санъаткор мартабаси ҳар қандай ижодкорга — у актёрми, рассомми, ҳунармандми ёки хонанда — катта масъулият юклайди, — дейди Ғиёс Бойтоев. — Ҳаммага маълум бўлса ҳам айтаман: санъаткор ўз халқининг, миллатининг юзи. Дунё унинг тимсолида ўша халқнинг санъатидан, турмуш-турмушидан, орзу-ўйларидан, қувончу ташвишларидан хабардор бўлади.

Ўзимизнинг халқимиз ҳам, айниқса, ёшларимиз санъаткордан андоза, ибрат олади. Санъат аҳли, хусусан хонандалар истаса-истамаса тарбиячи вазифасини бажаради. Эътибор берсангиз, аксарият ёшлар қайсидир хонанданинг қўшиқларини (савиясидан қатъи назар) куйлаб юришади, ўзини тутишига, қиёфасига, гап-сўзларига тақлид қилишади. Демак, биз зиммамиздаги масъулиятни ҳис қилган ҳолда ижод қилишимиз, саёз, пала-партиш матнларни куйлашдан, миллий менталитетимизга мос келмаган хатти-ҳаракатлар қилишдан тийилишимиз лозим бўлади.

Албатта, эндигина ижод оламига кириб келаётган ёш ижодкорлар масъулият юкини ҳис қилмасликлари мумкин. Ўзимиз ҳам ижоднинг паст-баландини устозлар ёрдамида тушунганмиз. Уларнинг панд-насиҳатларига, ўгитларига қулоқ тутиб, айтганларини қилиб кам бўлаётганимиз йўқ. Тажриба йиллар давомида йиғилади, дейишади-ку. "Устоз кўрмаган шогирд ҳар мақомга йўрғалар" деган гап бекорга айтилмаган. Устозлар кўчасидан ўтмаганлар ҳам бир куни боши бориб деворга урилганда ҳақиқатни тушуниб етади.

Тўғрисини айтсам, бирдан кўтар-кўтар қилиб, машҳур бўлиб кетгандан кўра, дакки еб, гап эшитиб, қоқилиб-сурилиб, буларнинг баридан тўғри хулоса чиқарганлар анча узоққа боради.

— Ғиёсжон, қўшиқ халқ учун, мухлис учун яратилади. Шундай экан, хонанда ана шуларнинг эҳтиёжидан, талаб ва таклифларидан келиб чиқиб ижод қилиши керак эмасми?

— Албатта, қўшиқ халқ учун айтилади. Лекин, тўғрисини айтсам, мен дастлаб ўзим учун куйлаганман. Яъни "Мен ҳам қўшиқ айта оламанми? Одамлар айтганларимни эшитишармикан?" деган хавотир бўлган. Секин-секин кўрдимки, айтганларим одамларга маъқул бўла бошлади. Бу эса менга қанот берди, ижодга, янги-янги қўшиқлар яратишга ундади. Шундай қилиб, мухлислар орттирдим. "Бўлди, бутунлай қўшиқ оламида қолдим, бундан буён ҳаётимнинг маъноси қўшиқ санъати" деган қарорга келганимга эса чамаси ўн йиллар бўлди.

Агар санъат оламида бирор нимага эришган, эътироф этилган бўлсак, бунинг учун халқимизга раҳмат айтишимиз керак. Халқимизнинг бизга бераётган обрў-эътиборига шукр. Эшитган бўлсангиз, "Санъаткорни ардоқлаган халқимга раҳмат" деган қўшиғим ҳам бор.

Шуни айтиб қўйишим керакки, ҳозир ҳам баъзида ўзим айтиб, ўзим эшитаман. Бу менга ҳар томонлама мадад беради.

— Репертуарингизни қандай шакллантирасиз? Қайси шоирлар билан ижодий ҳамкорлик қиласиз?

— Қўшиқларим шеърини, албатта, ўзим танлайман. Шеърий тўпламларни, матбуотни кўздан кечириб бораман. Баъзан шоирларга фикр, ғоя бераман, айтмоқчи бўлган қўшиғим моҳиятини тушунтираман. Шу тарзда яратилган яхши қўшиқларим ҳам оз эмас. Ижодимни бошлаганимда Эркин Воҳидов, Чустий ижодига мурожаат қилганман. Бу шоирларнинг ғазаллари кишини беихтиёр куйлатиб юборади. Шоирлар Муҳаммад Юсуф, Шавкат Раҳмон, Сирожиддин Саййид, Эшқобил Шукур шеърларини севиб мутолаа қиламан. Сўнгги вақтларда Замира Рўзиева, Сайёра Тўйчиева, Дилмурод Қосим, Садоий, Абдужалил Раҳматов, Илҳом Ҳамро, Аҳад Қаюм, Рислиғой Ҳотамова каби шоирлар билан ҳамкорлик қиляпман. Матнлар мавзули, хулосали, фикрли бўлишига алоҳида эътибор бераман.

Қўшиқларимнинг тайёр бўлиш муддати турлича. Баъзан битта қўшиқ тайёрланиши учун бир йил вақт кетади.

Концерт репертуаримни ҳар сафар жиддий кўриб чиқаман. Дастурим, албатта, Ватан ҳақидаги қўшиқ билан очилади. Кейин умр, вақт, ўзаро инсоний муносабатлар, муҳаббат ҳақида қўшиқлар кетади. Сўнгра шўх қўшиқларга навбат келади. Охирида яна жиддий, шукрона таронага қайтаман. Хонанда саҳнада мухлис билан якка қолдими, унга айтадиган ўз сўзи бўлиши керак. Шунинг учун баъзан бир, баъзан икки йилда якка концертимни тақдим этаман. Мухлислар билан юзма-юз учрашувни 3-4 кундан оширмасликка ҳаракат қиламан.

— Айтганча, бу йилги яккахон концертингизда фонограммадан фойдаланмабсиз, фақат жонли ижро этибсиз...

— Концертларимда асосан жонли ижро бўлади. Фонограмма қилмаганман. Тўйларда ҳам ҳеч қачон фонограммадан фойдаланмайман. Буни мақтаниш учун айтаётганим йўқ. Табиатим ўзи шунақа. Ижрода бироз камчилик, ғализликлар учраса ҳам жонли ижрони ёқтираман. Назаримда, худди шу нарса хонандани ўзини назорат қилиб туришга, ижодига танқидий муносабатда бўлишга ўргатади. Чунки сиз жонли ижрода ҳар сафар овоз имкониятларингизни кузатиш, чамалаб кўриш имконига эга бўласиз.

Айни кунларда эса қўшиқларимни синтез қилиб, жонли ижродагиларни фонограмма қилиш устида ишлаяпман. Радио-телевидениега бермоқчиман.

— Устозларингиз ҳақида гапириб берсангиз. Ҳозирги кунда тажрибали санъаткор сифатида ўзингиз ҳам шогирдлар тайёрлаётган бўлсангиз керак?

— Ҳар бир касбда, албатта, устоз бўлади. Санъатда эса, устозсиз тўғри йўлга тушиб олиш жуда қийин. Менинг илк устозим — акам Аваз Бойтоев. Акам армиядан қайтгандан кейин қўлига соз олиб ашула айтарди. Жуда яхши куйларди. Мен эса акамга ҳавас қилардим. Ўзимча унинг қўшиқларини айтиб юрардим. Кейин акам айтаётган қўшиқлар шеърини олиб, ўзимча қўшиқлар ёзганман. Шу тариқа аста-секин санъат оламига кириб келдим. Мендан олдин қўшиқ санъатига кириб келиб, ўз йўлини, ижро усулини топган, халқ эъзозига сазовор бўлиб келаётган ҳар бир хонандани устоз, деб биламан.

Тўйларда ҳам устозларимизнинг ҳурматини жойига қўйишга, дилларига озор етказмасликка ҳаракат қиламан. Афсуски, баъзи ижрочилар тўйларда устозлар олдида ножўя хатти-ҳаракатлар қилишдан, уларга беписанд муносабатда бўлишдан уялмасликлари дилимни ранжитади. Ахир, ҳеч ким ёшлигича қолмайди-ку. Эртага уларнинг ўзлари ҳам худди шу устозлар ёшига етадилар. Бу ҳақда ҳозирдан ўйласак, ёмон бўлмасди.

Ҳозир бир иш бошлаганман. Устозлар ва шогирдларни бир даврага йиғиб, учрашувлар ташкил этяпман. Мулоқотни "Меҳрли бўлайлик" деб номладик. Даврада яхши қўшиқлар куйланади, ибратли воқеалар ҳақида гап боради. Менимча, учрашувларимиз фойдали бўляпти. Ўзимни устоз даражасига етганман, деб айтолмайман-у, лекин ижодимга ҳавас қилиб, ўзини менга шогирт тутаётганлар йўқ эмас.

— Янглишмасам, Сиз билан таҳририятдаги илк учрашувимизга йигирма йилдан ошиб кетди. Ўтган давр мобайнида газетамизга муносабатингиз қандай бўлди. Умуман, даврий нашрларга муносабатингиз қандай?

— Шуни айтишим керакки, барча газеталарга ва журналистларга ҳурмат билан қарайман. Қайси нашрдан бўлмасин, бирор савол билан мурожаат қилишса, жавобсиз қолдирмасликка ҳаракат қиламан. Лекин, очиғи, бачкана, оилавий ҳаётга тегишли илмоқли саволларни ёқтирмайман ва иложи борича жавоб бермайман. Агар ўзим ҳақимда ёки менинг тилимдан бирор нарса кетаётган бўлса, албатта, чоп этилмасдан олдин ўқийман.

"Ўзбекистон адабиёти ва санъати"га келсак, бу республикамиз маданий-маънавий ҳаётини ёритувчи энг жиддий газета деб ҳисоблайман. Шунинг учун газетани мунтазам кузатиб боришга ҳаракат қиламан. Унда адабиёт ва санъатнинг барча йўналишларида кечаётган воқеа-ҳодисалар ҳақида яхши таҳлилий мақолалар, суҳбатлар берилади. Биз хонандалар учун яна муҳим томони газетада турли шоирларнинг сараланган шеърлари бериб борилишидир. Менимча, ҳар бир қўшиқчи шеърий саҳифадан ўзига зарур нарсани топса бўлади.

Умуман, бу газетани зиёлилар, шоир-ёзувчилар, санъат аҳли, айниқса, талаба ёшлар учун зарур нашрлардан бири деб ҳисоблайман.

— Газетамизга эътиборингиз ва мазмунли суҳбатингиз учун раҳмат.

Гулчеҳра УМАРОВА

БАХШИЛАР БЕЛЛАШУВИ

Қорақалпоғистонда "Баркамол авлод" йилига бағишлаб халқ бахшиларининг республика танлови ўтказилди. Бир ой давом этган танловда 24 ёш бахши қатнашди. Танлов шартига кўра улар достонлардан парчалар ва иккитатадан қўшиқ ижро этиши белгиланган эди. Ҳар ҳафта номзодлар телевидение орқали ўз достонларини ижро этдилар.

Танловда иштирок этган бахшиларнинг деярли ҳаммаси Жапақ Шомуротов номидаги коллежнинг фолклор бўлими бахшичилик йўналишида таҳсил олган ва ҳозир ўқиётган ёшлардан иборат.

Иштирокчиларнинг кўпчилиги ўз касби бўйича олий ўқув юртларида билим ва малакаларини ошираётган бўлса, баъзилари институт ва коллежларда, турли маданият масканларида ёшларга сабоқ бериб келмоқда. Танлов натижасига кўра Ажиниёз номидаги педагогика институти талабаси Гулистон Темирхонова, туман маданият масканида иш бошлаган Лаура Бекбосинова, "Муқаллес" фолклор ансамблининг созанда ва бахшиси Носир Нуратдинов учинчи ўринни қўлга киритди. Иккинчи ўрин Санъат институти катта ўқитувчиси Рашид Уснатов ҳамда Қорақалпоқ давлат университети магистранти Гулбаҳор Ақимбетовага насиб этди.

Нукус шаҳридан "Муқаллес" фолклор ансамблида бахши бўлиб ишлаётган Гулнора Аллъмбергенова биринчи ўринни эгаллади.

СЎЗ УСТАСИ ҲАҚИДА

Доимий ҳамроҳ

Кўп тармоқли ўзбек театри тарихида бадиий сўз санъати алоҳида ўрин тутади. Бизда қадимдан ривожланиб келган бу санъат тури замонавий тилда "Бир актёр театри" деб аталади. Шу вақтга қадар бу соҳада бир қанча санъаткорлар ва сўз усталари фаолият юритган бўлсалар-да, улар орасида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Муҳсин Ҳамидов бир актёр театрига касби ва профессионал маслаги деб қаради. Зеро, умрини бадиий сўз санъатига бағишлаган ягона профессионал санъаткор эди бу одам.

Ўзбекистон давлат Санъат институти томонидан ана шу устоз санъаткорга бағишланган "Муҳсин Ҳамидов бир актёр театри асосчиси" китоби чоп этилди. Унда санъаткорнинг Ҳамза номидаги (ҳозирги Ўзбек Миллий) академик драма театридаги фаолияти ҳамда "Бир актёр театри"ни яратиш йўлидаги изланиш ва муваффақиятлари очиб берилган.

Китоб санъатшунослик фанлари номзоди, марҳум Сотимхон Иномхўжаевнинг анчагина ҳажмдор "Бадиий сўз устаси" мақоласи билан очилади. Шунингдек, китобдан профессор Сотимбой Турсунбоевнинг "Китоб ҳақида сўз", академик Мамажон Раҳмоновнинг "М. Ҳамидовнинг бир актёр театри", шоир ва драматург Тұроб Тўланинг "Театр яратган актёр", атоқли санъаткор Зикир Муҳаммаджоновнинг "Сўз сеҳргари эди", ёш олима Гўзал Холиқулованинг "Ҳассос сўз устаси" каби мақолалари ўрин олган.

Саҳна санъати йўналишида таҳсил олувчи талабалар, нутқ маданияти ва бадиий ўқишга қизиқувчилар учун мўлжалланган мазкур рисолани санъатшунослик фанлари номзоди, профессор Сотимбой Турсунбоев нашрга тайёрлаган.

Либослар намойиши

Тошкент давлат миллий рақс ва хореография олий мактабида "Кийиниш маданияти ҳафталиги" танлови бўлиб ўтди. Ҳафталик якунида либослар намойиши ўтказилди. Унда миллий, классик, оқшом ва авангард услубдаги либослар намойиш қилинади. Танлов олий мактаб қизларининг нафақат рақс санъатида, балки чеварлик ҳунарида ҳам иқтидорлари юксак эканини намоён этди.

Ўзбек миллий либосларимиз танловида қизлар атлас ва адрас матосидан турли бичимдаги кўйлакларни намойиш этдилар. Бу чиқишда қизларимизнинг ибоси, ҳаёси ва иффати янада ёрқинроқ кўзга ташланди. Авангард услубдаги либослар орқали ўқувчи-талабаларнинг янги ижодий қирралари очилди, десак муболаға бўлмайди. Нафақат либос, балки юз кўриниши ва соч турмаги, аксессуарлар ҳам ягона ғояга хизмат қилган.

Намойиш ғолиблар ҳамда фаол иштирокчиларни тақдирлаш маросими билан якунланди.

Нигора ШАМСУДДИНОВА,
талаба

Ўзбекистон Бадиий академияси Марказий кўргазмалар залида таниқли рассом Ориф Муиновнинг "Аёл қалбига йўл" номли шахсий кўргазмаси очилди.

Кўргазма залларида

ЯНГИЧА ДАСТХАТ БИЛАН...

Ориф Муинов илк шахсий кўргазмасини 1980 йили пойтахтимиздаги "Илҳом" клубида очган эди. Шу муносабат билан "Ўзбекистон санъати" журналида берилган бир мақолада машҳур немис шоири ва мутафаккири Гётенинг

ушбу сўзлари келтирилган: "Олий даражага етишни ўзига мақсад қилиб олмаган, фақат яхши нарсаларгагина тақлид қилиш билан кифояланадиган ижодкор ўртамиёна бўлиб қолаверади. Чунки тақлидчи ўзининг тақлид объектидан ҳамиша бир поғона паст туради. Юксак мақсад эса санъатга суяниб, табиатга тақлид қилишдир. Бунга буюк ижодкорлар ижодини ўрганиш билан тайёргарлик кўриш керак". Менимча, рассом ўтган йиллар мобайнида ана шу сўзларни ўз ижодий фаолияти учун дастуриламал қилиб олди.

Шунинг учун ҳам, назаримда, унинг сўнгги йилларда яратган кўпчилик асарларида "санъатга суяниб, табиатга тақлид қилиш" ҳолатлари кўзга ташланади. Бунга эришиш учун, рассомнинг ўзи таъкидлаганидек, узоқ ва мунтазам изланишлар, ижодий сафарлару ранглар эврилишини қайта-қайта ҳис қилиш кўникмалари лозим бўлди.

Дарвоқе, биз сўз юритмоқчи бўлган асарлар худди ана шу ижодий сафарлар самараси ўлароқ туғилган. Гарчи, рассом бундан беш-ўн йиллар аввал Италияда, Иссиқкўл соҳилларида бўлиб, кўплаб яхши асарлар ишлаб келган бўлса-да, улар ҳали анъанавий ҳамда классик услуб тарзидан нарига ўтмаган, аммо келгуси асарлари учун бамисоли бир янги оролга ўтишга кўприк вазифасини ўтаган.

Хўш, рассомнинг 2009 ва 2010 йиллардаги ишларида қандай ижобий фазилатлар намоён бўлади? Янги ижодий босқичга кўтарилган рассомнинг Миср ва Сурхондарё мавзуидаги туркум асарлари шу жиҳатдан диққатга сазовор. Ижодий индивидуалликнинг пайдо бўлиши катта санъатга киришнинг биринчи шартидир. Менга қолса, бу асарларни рассомнинг рангин тушлари, деб шартли номлаган бўлар эдим.

Тўғри, тушлар узуқ-юлуқ, кези келганда, кишини ҳайратга соладиган даражада мантиқсиз ва кутилмаган ғаройиб воқеликларга бой бўлади. Худди шундай манзараларни санъатга суяниб, қайтадан кашф этиш рассомнинг асл муддаоси. У бунинг учун энг аввало ўзини тўлқинлантирган реал ҳаётдан олинган таассуротларнинг силсилали, кўп қатламли манзилини ташкил этади. Бундай композициялар тасвири бир қадар тушсимон, бир қадар реалликдан узоқдай туюлади.

Рассом ижодида ўзи сафар қилган Миср шаҳарлари ва қишлоқлари: Луксор, Қоҳира, Гиза каби жойларнинг фото тасмасидек аниқ макон ва манзарасини намойиш қилишни мақсад қилиб қўймаган. Муинов бу жойларда 2008 йил баҳорида йигирма кундан ортиқ сафарда бўлган эса-да, назарида бир умр излаб юрган рангларини шу ерда кўргандек бўлди. Бу қадимий заминда туғилган афсоналар, асотирлар ва ривоятлар, тарихий воқеалар бўлиб ўтган жойлар ва осори-атиқалардан рассом қаттиқ таъсирланди. Шу юртнинг Фалғари, Усама каби таниқли рассомлари хонадонларида бўлиши мисрликларнинг яшаш тарзи, бугунги оламини ҳис қилишда, англашда озми-кўпми, туртки берди. Айтайлик, қадимда мисрликларда қўнғиз муқаддас саналган ("Кузатувчилар"). Бахт келтирувчи мушук ("Оила қўриқчиси"), куч-қудрат рамзи бургут ("Буюк маликалар"), мангулик давоми сифатидаги хоч рамзи ("Подшоҳлар водийси") ва ҳоказоларда биз эхромларнинг улкан шакллари ва тасвирлари, баланд тепаликлар бағридаги чуқур сағаналар, мўмиёланган фиръавнлар, мисранг танали маҳаллий аҳолининг табиат қўйнидаги ҳолатларини тушсимон кўрамиз.

Рассом уларни қоралама сифатида чизиб олган бўлсада, картиналарида бевосита реал тасвирлаш йўлидан бормади. Унинг назарида, бу ўлка тушлар шаҳрига ўхшаб кўринди. Айтишларича, Нил октябр ойларида ҳаворанг тусга киради, февралда яшил гиёҳлардан баҳра олган дарё қирғоқлари ва ўзанлари мовий чизиқлар ҳосил қилади. Қуёшда қумтепалар олтин рангга киради, қуёш нурига чўмилган ерлар баъзан зар булутга ўхшаб кетади, гоҳо дурранг, марварид, кумуш ва зумрадга ўхшаб, илиқ рангларда товланади. Бундай тасвирлар "Эҳтиром", "Подшоҳлар водийси"да янада бўртиб кўринади.

Рассом бундай турфа илиқ рангларнинг мўъжизакор сокин ўйинларини 2009 йил декабр охирларида кутилмаганда, Сурхондарё заминида кўриб қолади. У гарчи Термиз ва Термиз атрофлари, Пайғамбар оролига 2005 йили келиб, суратлар чизиб кетган бўлса-да, нима учундир айнан илиқ рангларнинг сокин товланишларини пайқамаган экан. Балки, бунга сабаб баҳор эрта келадиган бу ўлкага бошқа фаслда борганлиги учундир. Нима бўлганда ҳам Аму бўйидаги шаҳар, эски шаҳар харобалари, мозийдан садо бериб тур-

ган Султон Саодат, Қирққиз, Термизий меъморий мажмуалари, хонақо ва чиллахоналар, Қоратепа буддавий ёдгорлиги, қадимги ипак йўлларидаги чексиз қумтепалару қалъалар қолдиқлари, Шеробод заминидаги оддий, бағрикенг инсонлар мулоқоти... буларнинг бари рассомга илҳом берди.

Бундай силсиласимон хотиралар тарзидаги услуб самарқандлик Аслиддин Исаевнинг 1980 йиллардаги ижодида бошланган эди.

Ориф Муиновда эса бундай тасвирлар, улардаги ранг ишлови, қоришмаси, жойлашиши ва композиция тартиби фақат ўзига хос дастхатда намоён бўлади. Зоҳиран мавжуд шакллар ички бир нур билан йўғрилгани боис, картина сатҳидаги шакллар шарпаси томошабин тасаввури билан тўқнашиб, латиф бўёқлар ёрдамида жонлана бошлайди. Рассом бунинг учун аввало томошабин нигоҳини бироз аниқ-тиниқ тасвирларга йўналтиради, шу аснода яширин шарпаларнинг сирли пардалари кўтарила бошлайди. Ҳаётнинг ўзи, унинг сокин қувончлари шу тарзда томошабин шуурига кириб боради.

Тўғри, бундай янгича ёндашувларда рассом назаридан қочган айрим фон ва шаклларда нимрангларнинг ўта заиф суртма эканлиги важидан композиция уйғунлиги бузилишига олиб келади. Бир қарашда тарқоқ туюлган бундай композицион ечимлар рассомнинг таққослаш орқали қурилган сюжети ва рангларнинг ички бир мулоқотга чорлаши туфайли ойдинлашади.

Ориф асарларида Макон ва Замон тушунчаси бир муддат тўхтаб қолади. Унинг қаҳрамонлари ("Буюк маликалар" асари) асрлар оша бир маконга жойлаштирилади, рассомнинг маҳорати ва қўйган мақсади туфайли уларнинг турли мамлакат ва турли замон одамлари эканлиги иккинчи даражага тушиб қолади. Рассом бундай тарихий портретлар ва картиналар яратар экан ("Искандар ва Рахшона", "Бобурнома" асарлари), уларда фожиалар ва уруш садоларини акс эттирмайди, балки инсоний фазилатлар безаб турган жозиба ва ақл-заковат тимсоллари, мардонаворлик, ғайрат ва илоҳий бир нур мужассамлашган сиймолар гавдалантирилади.. Кўпгина тарихий шахсларнинг таснифи маълум бир қадимий қўлёзма ва китобларда учрайди, баъзи бир миниатюраларда акс этган қиёфа тасвирларида дастгоҳли рангтасвир талаб этадиган унсурларни топиш мушкул. Ана шундай шароитда албатта, рассом тафаккури, мантиқий тахминлари ва тасвирланаётган даврга хос билим ва тушунчалари ишлаш жараёнида қўл келади. Бундай хусусиятлар пировард натижада рангтасвирнинг асосий мақсади бўлган гўзалликни, унинг жозибасини кўрсатишда ўзига хос омил бўлиб хизмат қилади.

Рассом тарихий, афсонавий ва замонавий қаҳрамонлар портретларини яратар экан, уларнинг ўзига хос дунёсини яратишда либосларга алоҳида эътибор беради. Либослар қаҳрамоннинг руҳий, маънавий-маданий дунёси унсурлари сифатида намоён бўлади. Бундай ҳолатда, айниқса, достонлар ва ривоятлар қаҳрамонларига, айтайлик, Алпомиш, Ойбарчин, Ўғизхоннинг онаси, Зардўшт, Тўмарис либосларини ишлаш бугунги кун рассоми учун мушкуллик туғдиради. Уларнинг либослари ҳақидаги маълумотлар деярли йўқ даражада. Яна тарихий ва қомусий китоблару улар ҳақидаги китоблардан келиб чиқади, таассуротларга суяниш ягона йўл бўлиб қолади.

Муинов сўнгги йилларда аллегорик метамарфозалар, гротесклардан кенг фойдаланмоқда. "Учаётган ҳовлилар", «Шоҳизиндадаги руҳлар" каби асарларида мистик оламни англашга уриниш орқали ижтимоий-фалсафий вазифа ва муаммоларни ўртага ташлайди. Шаҳар унинг учун шунчаки яшайдиган макон эмас, балки тирик организм. Унга нисбатан шундай муносабатда бўлиш кераклигини рассом томошабинга етказмоқчи бўлади. Рассом 2005 йили "Сурхондарё гўзаллари" деб аталган асар яратган эди. Унда реал тасвирларга, рангларга бой аёллар олами бор, Ориф бу мавзуни давом эттирди, 2009 йилдаги ижодий сафар таассуротлари асосида "Шеробод таассуротлари" деб аталган янги ишини яратди.

Ориф Муиновнинг тарихий асарлари билан бир қаторда замонавий руҳдаги хоҳ жанрли, хоҳ маиший мавзудаги асари бўлсин, бевосита ўтмиш билан боғлиқ унсурларни кўриш мумкин. Муаллиф "Тўй", "Қаландар туши", "Шеробод таассуротлари", "Сурхондарё гўзаллари", "Ўтмиш билан учрашув" каби асарларида тарихий хотиранинг нечоғлик бугунги кунда зарурат ва эҳтиёжга айланганини таъкидлайди.

Рассом шаффоф ва латиф, юмшоқ ва ним ранглар орқали янгича бир дастхат яратиш йўлидан борар экан ("Бинафша портрети", "Мангулик" ва бошқалар), маълум маънода рангтасвир ечимида ажойиб топилмаларга томон яқинлашгани айни ҳақиқат. Албатта, бу йўлнинг тўла афзаллик томонларини намоён этишга улгурганича йўқ. Зеро, бундай натижа бирданига рўй бермайди, изланиш жараёнлари йиллаб чўзилиши табиий эканлигини рассом яхши англайди. Санъат тарихида бунга мисоллар жуда кўп. Япониялик буюк рассом Хокусай тўқсонга яқинлашаётган бир пайтда "Мен рангтасвирни энди тушуна бошладим", деб бекорга хитоб қилмаган.

Нодир НОРМАТОВ

«Ўзбекистон почтаси» ОАЖ «ТЕЗ ПУЛ ЎТКАЗИШ» хизмати Почта алоқаси хизматларидан фойдаланинг! тел: 237-21-93; 237-16-24 Сайт: www.pochta.uz

ТЕАТР МАЙДОНИДА фавворалар қўшиғи

Пойтахтимизнинг Алишер Навоий номидаги театр майдонини Тошкентнинг ўзига хос рамзига айланган, десак муболаға эмас. Яқинда қайта таъмирдан сўнг театр майдони янада чирой очиб, йил сайин қучоғи кенгайиб ва кўркамлашиб бораётган янги Тошкент ҳуснига узукнинг кўзидай ярашиб тушди. Айниқса, бу жойдаги фавволаларни айтмайсизми? Сув оппоқ очилган пахта чаноғига монанд отилувчи асосий фаввора таркибига яна бир нечта турфа шаклдаги ранго-ранг фавворалар қўшилгани ўхшаши йўқ қиёфа яратган. Майдон атрофи пойтахт гўзалликларига кўзи қувнаб боқаётган ёш йигит-қизлар, невараларини ўйнатиб юрган кекса онахону отахонлар, хорижлик меҳмонлар билан гавжум.

Уларга, айниқса, фавворалар қўшиғига монанд янграётган куй ва қўшиқлар манзур бўлаётир. Машҳур композиторлар ижодига мансуб енгил эстрада куйлари майдон атрофидан ўтаётганларни бир фурсат тўхтаб, хордиқ олишга чорлайди. Майдон узра таниқли ўзбек композиторлари Султон Али, Анор Назаров яратган эстрада оҳанглари, француз ва бошқа халқларнинг замонавий куй-қўшиқлари кун бўйи янграб, ҳаёт завқига завқ қўшаётир.

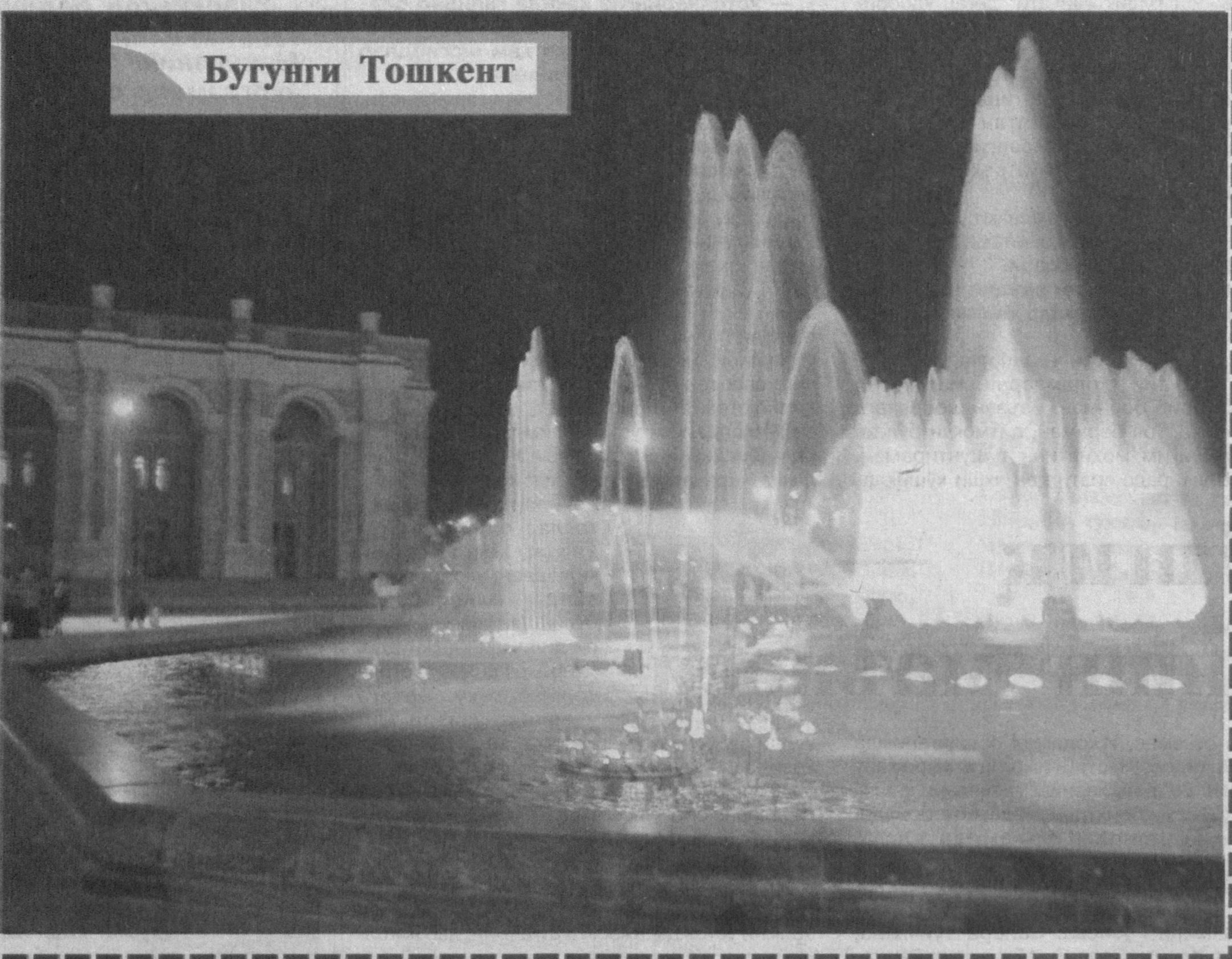

СУРАТДА: Алишер Навоий номидаги театр майдонининг оқшомги манзараси. Ёлқин ШАМСУТДИНОВ (ЎзА) олган сурат.

ҲАВАС

Мен сизга айтсам, шунча йил ишлаб, бировнинг ишини текширмабман. Текширувчилар гуруҳига аъзо ҳам бўлмабман-эй. Бунинг учун нима қилиш керак, кимга учрашиш керак, бунисини ҳам билмайман. Мен ўзи аслида текширувчиларни кутиб олувчи, уларга тафтиш бўйича ҳисоб берувчи ва уларга чой-пой ташувчилар тоифасига мансубман. Ҳамма ҳам ўзида йўқ нарсани орзу қилгандек мен ҳам тафтишчи-текширувчилар келяпти деб ҳовлиқиб чопиб юрган одамларни кузатиб, уларга қўшилиб ғимирлаб юрарканман, "эҳ, қанийди мен ҳам текширувчиларнинг бошлиғи ёки бир аъзоси бўлиб қолсам", деб ҳавас қилиб қоламан гоҳида.

Илгарилари ўрисчасига "комиссия" дейишарди. Энди ўз она тилимизда текширувчилар деймиз-да. "Текширувчилар келяпти. Тафтиш қилармиш, ишимизни миридан сиригача кўрармиш. Барча "тешикларга калла суқармиш". Ҳар бир нарсани ўз кўзи билан кўриб, қўли билан ушлаб, бурни билан ҳидлармиш. Қўшни туманни бир ҳафтадан бери текшириб ётишганмиш. Эрта-индин биз томон юриш қилармиш..."

Селнинг ваҳимаси олдидаги шамолида, деганларидек текширувчиларнинг ҳам ўзидан олдин келадиган "келди-кетди" гапи ваҳимали. Аслида улар ҳам сизу биздай оддийгина, икки оёғининг таги япалоқ одамлару, фақат улардан ҳамма қўрқади. Ҳатто биз қўрқадиган бошлиқларимиз ҳам қўрқади-ей. Ана шунисига ҳавасим келади-да. Ахир, мазза-ку, шунда-ай гердайиб турсанг ёки ўзинг ҳам тузук билмайдиган бирон нарсани дабдурустдан сўраб қолсанг, жавоб берувчи билганини ҳам тўғри айтолмай важоҳатинг олдида қалтираб қолса. Арзимаган бир нарсани ёлғондан бўлса ҳам гапириб қўйсанг, "тўғри, тўғри" деб тасдиқлаб туришса. Ишидан бирон ишкал топиб қолсанг-ку, тамом... Ҳе-е. Текширувчи бўлишнинг шу томонларига беш кетаман-да-е.

"Текширувчи келяпти", деса катагига тулки оралаган товуқдай ҳамма питирлаб қолади. Ўзимиз ҳам-да. Аввал устибошни тўғирлаймиз. Тўй-томошаларда кияман деб сандиққа ташлаб қўйган кийимларга ҳам шу баҳонада шамол тегиб қолади. Сўнг ўтирган хоналарни тартибга соламиз. Керак бўлса, ҳужжатларни кечаси билан қайта кўчириб чиқамиз. Ишимизга алоқадор буйруқларни қачон, нега, қаерда чиққанигача ёдлаймиз. Чўнтакдан пул йиғиб оҳак дейсизми, бўёқ дейсизми сотиб олиб бинони, барча хоналарни қайта таъмирлаймиз. Энди-и, текширувчилар учун қилинадиган зиёфатни-ку айтиб ўтирмай...

Тўғрисини айтганда, текширувчилар келиб-кетгач, ҳовримиздан тушиб, анча вақтгача гурунгимиз мавзуси шу тўғрида бўлиб юради. Бир-биримизга қараб хурсанд бўлиб қўямиз.

—Э, зўр иш бўлди-да. Ҳамма томонга тартиб кирди-я.

— Эй, мен манови ишимни бир йилдан бери тугатолмай юрардим, бир кеча-да битирдим-а.

— Мени айтмайсиз, мени. Шу баҳонада хонамдаги кераксиз ҳужжатларни йўқотиб олдим. Ўзиям юз йиллик нарса тўпланиб қолган экан-эй.

—Хоналар ҳам таъмирланди.

—Ҳовлини айтмайсизми. Ёғ тушса ялагудек бўп қолди-я.

— Бариси ўз йўлига-ю манови Турдиевни айтаман. Соқоллари ўсиб, кир-чир бўлиб юрарди. Тоза кийиниб, ўзига қараса бинойидек йигит экан-эй.

—Ҳой ука, шундай културний юрсанг, уйлантириб ҳам қўямиз...

Мен бир четда гурунгга қулоқ тутиб ўтирарканман, текширувчиларнинг ана шундай ғойибона куч-қудратига яна ҳам тан бериб, уларга яна ҳам ихлосим ортиб, хаёл денгизига чўмилар эдим.

Яқинда, ўзларингизнинг ҳам хабарларингиз бор, грипп деган бир касаллик тарқалди. Ўта юқумли, ҳамма жойда, телевизор ва радиоларда ҳам касалликдан ҳимояланишнинг энг осон йўли тўрт қаватли докадан ниқоб тутиб юриш эканлиги тарғиб қилинди. Қўрқиш балои жон-да, мен ҳам болаларимга: "Кўчада ҳам, синфда ҳам ниқоб тақинглар, ҳар икки соатда алмаштириб туринглар", деб иккитадан ниқоб тикдириб бердим. Уч-тўрт кунлардан сўнг 2-синфда ўқийдиган қизим тўсатдан касалланиб ётиб қолди.

— Қизим, грипп касалини юқтириб олибсан. Ниқобни тақмабсан-да?! — десам, қизим йиғлаб юборди.

—Нима бўлди? Нега йиғлаётибсан?

—Муаллим опа ниқобларни ўша биринчи кундан йиғиб олиб қўйган эди.

—Ие, нега?

—Ниқобни ҳар куни тақиб юрса кир бўлиб қолади. Шунинг учун буни фақат мактабга текширувчилар келганда бераман, тақиб ўтирасизлар. Кетгач яна олиб йиғиб қўяман деган эдилар. Ўшандан бери текширувчилар ҳам келмайди-да...

Ўз вақтида текширишга бормаганлиги ва қизим ниқобини тақмагани учун касалланиб қолгани боис текширувчилардан бироз койиниб, уларни ҳам текшириб туриш керак деган фикр калламга келди.

Начора. Қизимни ўн кун уйда ўзим даволадим. Лекин барибир текширувчиларга бўлган ихлосим сўнгани йўқ.

Бўлимимизнинг фариштадек оппоқ кийиниб олган хўжалик бекасига:

— Касалларни текшириб кўргандан сўнг қўлни ювиб артишга тоза сочиқ берсангиз, — деб мурожаат қилсам, бека мени энди кўраётгандек бетимга безрайиб:

— Сочиқ йўқ. Биттагина янгиси бор, уни ҳам текширувчилар келганда бераман. Кетгач яна олиб қўяман, тағин қўл артиб ифлос қилиб қўйманглар, — дейди.

Мен хўжалик бекаси гигиена қоидаларига биз дўхтирларчалик тушунмайди, бу муаммони бўлим бошлиғи билан ҳал қиламан деб унинг хонасига йўл олдим. Шу пайт бўлим бошлиғининг ўзи тоғора бойлагандек катта қорнини осилтириб олдимдан чиқиб қолди. Эшик олдида дардимни айтдим.

—Хўжалик бекаси тўғри айтибди, — деди у пишиллаб нафас оларкан. — Керак бўлса, совун-сочиғингизни уйингиздан опкелинг. Бўлим ҳисобидаги сочиқларни эса текширувчилар келганда қўямиз. Манови қон-доғ теккан халатингизни ҳам уйингизда ювдириб, дазмоллатиб келинг. Бошқа гап бўлиши мумкин эмас. Мен ҳозир ҳамшираларга тайинлайман. Беморлар ҳам тоза чойшаблар тўшалган каравотларга ётмай туришсин. Текширувчилар келиб кетгунча уйдан олиб келган дориларини ҳам яшириб туришсин!

Нимаям дердим. Яна ўша гап. Текширувчилар келяпти. Бўлим бошлиғимизга ҳам текширувчилар ваҳимаси тушганки, ҳарсиллаб шошиб юрибди. Ҳе буларни кўргандан сўнг ҳам қойил бўлмай кўринг-чи. Ўҳ, кучингдан, тафтишчилар!

Ким нима деса десину, ишқилиб тафтишчи бўлгин эканда-э. Ана обрўю мана иззат-икром. Кун туғса ҳам, ой туғса ҳам текширувчига туғсин... яна нима керак?! Ҳавас қилсанг ҳам, ҳасад қилсанг ҳам, бўлари гап шу.

Бошқаларни билмайман-у, лекин менинг шу текширувчиларга ҳавасим ҳаддан ортиқ зўрда-е. Оҳ, қанийди... мен ҳам би-ир текширувчи бўлсам... Шундай текширардим, шундай текширардимки... Ҳе-е. Орзуга айб йўқ-ку. Нима дедингиз?..

МЕН ЙЎҚМАН

Ҳажвия

— Нега аптекачилар дори сотишади-ю, чек беришмайди? Бу ҳақда истеъмолчиларни ҳимоя қилиш қўмитасига шикоят қиламан. Таннобини тортиб қўймасам бўлмайди...

— Қўйинг, дўстим, сизнинг обрўйингизга ярашмайди аризабозлик. Буни барибир кимдир ёзади. Фақат сиз эмас. Қўйинг, —деди меҳрибон дўстларимдан бири.

— Бу нима деган гап, а?! Ойлик маошларни нега вақтида беришмайди. Тағин бизнинг пулимизни "оборот"га қўйиб, фойдаланиб юришган бўлса-я... Прокуратурага учрашмасам бўлмайди...

— Сиз қўйинг. Аралашманг. Катта одамсиз, сизга ярашмайди. Буни текширадиганлар бор... — дейди бир адвокат дўстим менга ариза ёзиб бериш ўрнига.

— Касаба уюшма раисининг бир пўстагини қоқиб қўймасам бўлмайди...

— Ҳе нима қиласиз ўзингизни ёмон кўрсатиб. Барибир фойдаси йўқ... — дейди мен билан бир хонада ўтириб ишлайдиган ҳамкасбим.

— Кўчамиз бошида турадиган Самад пиённинг чакагини ўчириб қўймасам юрган эканман...

— Вой болажоним, безорига тенг келиб нима қиласиз. Сизга ярашмайди. Қўйинг болам... — дейди олдимни тўсиб саксонга кирган онам.

— Ўғлимнинг дарсини текшириб, ўқитувчиларнинг ўзини бир имтиҳон қилиб келмасам бўлмайди... — дейман важоҳат билан ўғлимнинг кундаликларини кўргач.

— Йў-ўқ, йў-ўқ, бормайсиз, энди бир камингиз шу мактабни текшириш қолувдими? Қўйинг, ўзим шуғулланаман, — дейди хотиним билан ўғлим шаштимдан тушуриб.

— Томорқага нега сув очмадинг, экинлар қуриб қолибди-ку. Молларга ҳам қарамай қўйдиларинг... — бақираман ўғилларимга, қўлимга толдан хивчин олиб.

— Ҳой нима қиляпсиз? Ўзингиз тушунган одам бўлиб, болаларни урасизми? Ҳозир ўзим сув бераман молларингизга. Сиз тек ўттиринг-э... –дейди хотиним икки қўлини ёйиб олдимдан чиқаркан.

— Куёвим қизимни ноҳақ хафа қилибди. Гаплашиб қўймоқчиман...

— Э-э, қўйинг, сиз аралашманг. Эр-хотин уриши, дока рўмол қуриши, — дейди қудамиз.

Ишхонада-ку сал томоқ қириб қўйсам ёки мажлисларда гапирай деб қўл кўтарсам-ку, бўлди, дарров елкамга силашиб, оғзимни "тикишади".

Бора-бора мен шунга ўрганиб қолдим. Уни-буни кўрсам — кўр, анча-мунчани эшитсам — кар бўлдим-қолдим. Оғир-босиқ, индамас одамга айландим. Энди мени ҳеч нарса қизиқтирмайди. Биров мени йўқлаб келмайди, дардини ҳам айтмайди. Ишга бораман, уйга келаман. Мажлисларда жимгина ўтириб, кечаги газетани варақлайман. Кўчада ким нима қиляпти; бировни уряптими, сўкяптими ишим йўқ, кўрмагандай ўтиб кетавераман. Ҳеч кимга халақит бермайман. Менга сув, ҳаво ва қуёш бўлса бас. Яна нима ҳам керак одамга бу дунёда? Тўғри-да. Бир коса овқат билан қорнинг тўйса. Бир сидра кийим-бош авайлаб кийсанг қирқ йилга етади. Бошингда уйинг, ишхона ва китоб тўла хонанг бўлса, яна нима керак сенга? Ётмайсанми китобингни ўқи-и-иб. Бақириш, туртиниш, кимгадир ниманидир исбот қилишнинг нима кераги бор. Шу пайтгача сенсиз ҳам бўлган, қурилган, ўйлаб топилган, бундан буён ҳам шундай давом этаверади. Ҳеч зиқ бўлманг! Ўтиринг, ўпкангизни босинг! Ҳаммаси яхши бўлади, қўйинг, сиз аралашманг! Ана шунда юз йил яшайсиз. Қолаверса, ўлганингиздан сўнг ўзингиздан "бу яхши одам эди", деган ном ҳам қолдирасиз. Ишонинг менга. Тўғри-да, бир умр бош кўтармай фақат китоб ўқишни билган одамни ким ҳам ёмон дер эди.

Мана, шунақа дўстим! Китобингни ўқи! Мен ҳам ҳозир уйга кираман-у, қўлимга навбатдаги китобни оламан. Бир сатр ҳам ёзмайман. Мени биров сўраб келса, "йўқ" денглар. Мен йўқман! Ҳа, Ҳа! Мен йўқман, тамом-вассалом!

Сафар КОКИЛОВ

Соғлигинг — бойлигинг

Уйқу дорилари зарари

Канадалик тиббиётчиларнинг ўн минглаб одамлар иштирокида ўтказган тадқиқотларида шу нарса аниқландики, ухлашга ёрдам берадиган ва тинчлантирувчи препаратларга ҳаддан зиёд ружу қўйиш нохуш асоратларга олиб келаркан. Бинобарин, бундай дориларни мунтазам қабул қилувчиларда муддатидан олдин юз берадиган ўлим ҳоллари хавфи 36 фоизга ошиши кузатилган.

— Канадалик тиббиётчилар швед, норвег ва австралиялик олимларнинг бу борадаги тадқиқотлари натижаларини тасдиқладилар, холос, — дейди санкт-петербурглик доцент Р. Минвалиев. — Бундай препаратлардан назоратсиз, ўз билганича фойдаланишнинг ёмон асоратлари бизга кўпдан буён маълум.

Шарбатлардан қандай фойдаланиш керак?

— Янги тайёрланган мева ва сабзавот шарбатлари дармондорилар, микроэлементлар ва биологик фаол моддаларнинг концентрати бўлиб, уларнинг бир стаканидаги фойдали моддалар миқдори бир килограмм мева ва сабзавотники билан тенг, — дейди профессор Б.Суханов. — Бироқ ҳеч ким шунча миқдордаги сабавот ёки мевани бирданига ея олмайди. Уларнинг қувватини бир стакан шарбатда олиш мумкин. Шарбатларнинг яна бир қулай жиҳати шундаки, уларда организм учун керак бўлган моддалар яхши ҳазм бўладиган тарзда. Шарбатлар улар олинган мева ёки сабзавотнинг ўзидан кўра фойдалироқ, деган фикр ҳам бор. Сабаби, шарбат тайёрлаш жараёнида пестицидлар ва оғир металларнинг катта қисми нишхурдлар билан бирга чиқиб кетади.

Бироқ бу фойдали нарсанинг зарарли томонлари ҳам бор экан. Янги сиқиб чиқарилган шарбатларда углеводлар кўп бўлиб, одамларнинг уларга ружу қўйиши оқибатида бошқа фойдали ичимликлар кам истеъмол қилинади ва натижада бундай кишилар тез семириб кетадилар. Семириш эса кўплаб бошқа хасталикларга йўл очади.

Стоматологлар ҳам янги шарбатлардаги органик кислоталар тишдаги қаттиқ тўқималарни аввал юмшатиб, сўнгра емиришини айта бошладилар. Гастроэнтерологлар эса, меъдаси хасталаргина эмас, бу хасталикка мойил бўлганлар ҳам шарбатларни ўйламасдан ичишдан эҳтиёт бўлишлари керак, демоқда. Хаста ошқозон эфир мойлари ва биологик фаол моддаларга бой шарбатларни сингдиролмас экан. Апелсин ва олма шарбатлари эса меъда кислотасини ошириб юбориши мумкин.

Сабзи шарбатини ҳам узоқ вақт мобайнида ҳар куни ичавериш ярамайди. Унинг таркибида бетакаротин кўп бўлиб, шарбат меъёрида ичилганда бу модда иммун тизимини мустаҳкамлаб, кўриш қобилиятини оширади, тери ҳолатини яхшилайди. Бироқ унга ружу қўйиш нохуш асоратларга олиб келиши мумкин. Сабзи шарбати ҳаддан ортиқ кўп ичилса, жигар фаолиятини оғирлаштиради ва уни хасталаб, бошқа касалликлар келиб чиқишига сабаб бўлади.

Сабзавот ва мева шарбатларининг энг керакли жиҳатларидан фойдаланиш учун парҳезшунос шифокор И. Гушчинанинг қуйидаги тавсияларига амал қилиш зарур.

Энг фойдали шарбатлар узоқ туриб қолмаган янги ва сархил мева-сабзавотлардан тайёрланади. Уларнинг таркибида сув кўп, бинобарин, биологик фаол моддалар (шу жумладан, зарарлилари) миқдори кам.

Сабзавотлардан тайёрланган шарбатлар фойдаси мева шарбатлариникидан кам эмас. Мева шарбатларида дармондорилар кўп бўлса, сабзавот шарбатларида органик тузлар кўпроқ. Уларни бир-бирига қўшиб ичганда эса фойдали жиҳатлар янада ортади. Яъни улар бир-бирининг фойдали жиҳатларини бойитиб, зарарли жиҳатларини камайтира олади.

Шарбатларни таомдан икки-уч соат (ёки 30-40 дақиқа) олдин ичган маъқул. Айниқса, ширин мевалар шарбатини ичганда бунга қатъий риоя этиш керак. Бордию бундай шарбатларни тушликдан кейин бирданига ичсангиз қоринни шиширади.

Шарбатлардан фойдаланишнинг қатъий меъёрлари бор. Узум шарбати, амалда глюкоза аралашмаси бўлиб, бирданига инсулин ишлаб чиқилишига олиб келади, бу эса, ошқозон ости бези фаолиятига салбий таъсир кўрсатади. Лавлаги шарбатида эса зарарли бирикималар кўп бўлиб, улар ҳаво билан бирикканда учиб кетади, шу сабабли ичишдан аввал уни икки-уч соат совуқ жойга қўйган маъқул. Лавлаги шарбати кўпчиликда чанқаш, бош айланиш, юрак уриши тезлашуви, умумий қувватсизлик ҳолларини намоён этиши мумкин. Ҳар қандай цитрус мевалар шарбатини дори-дармон қабул қилаётганда ичмаслик керак.

Шарбатлар тишларга салбий таъсир кўрсатади. Шу сабабли уларни найча орқали ичиш ва ичиб бўлингач, оғизни чайиш маслаҳат берилади.

Шуни унутмангки, шарбат — бу деярли дори воситасидир. Шу боис, уни меъёридан ортиқ ичманг. Кунига бир стакан шарбатлар аралашмаси соғлиқ ва яхши кайфият учун етарли.

Мева ва сабзавотларни шарбат қилмай ўз ҳолича ейишдан асло воз кечманг. Уларда дармондорилардан ташқари клетчатка, яъни ўсимлик толалари бўлиб, улар таомларнинг ичаклардан ўтишини яхшилайди ва меъда ишини меъёрга солади.

Тошкент шаҳар Учтепа туман Ҳокимлиги томонидан 24.02.2009 йил Барченков Валерий Александрович номига реестр №0106752 рақам билан берилган патент, 01-05216 рақамли гувоҳнома йўқолгани сабабли бекор қилинади.

* * *

Собир Раҳимов туман Тансиқбоев-1 даҳаси, 5-уй, 14- хонадонга тегишли бўлган Мирзакасымова Мухайё Махмудовна номига берилган - уй плани, уйга эгалик ҳуқуқини берувчи давлат ордери, олди-сотди шартномаси, уй дафтари йўқолгани сабабли бекор қилинади.

* * *

Мирзо Улуғбек туман ҳокимияти томонидан 2009 йил Айрапетян Арарат Грантикович номига берилган 04-03338 реестр тартиб рақами 0404405 сонли патент гувоҳномаси йўқолгани сабабли бекор қилинади.

* * *

Ҳамза туман тадбиркорлик субъектларини рўйхатга олиш инспекцияси Ҳамза туман ҳокимиятида 29 декабр 2010 йил № 002152-07 рақам билан рўйхатга олинган Ҳамза туман Боткина кўчаси 1-уй, 13-хонадонда жойлашган "VILDAN STAR" МЧЖ (ИНН-301017633) 05.10.2010 йилги № 2 сонли ихтиёрий тугатиш ҳақидаги қарорига асосан тугатилади. Шунингдек жамиятнинг думалоқ муҳри ва штампи йўқолгани сабабли бекор қилинади. Даъволар икки ой ичида 478-00-66, 728-01-38, 289-41-49 телефон рақами орқали қабул қилинади.

* * *

Усмон Носир кўчаси 45, 3а-уйда жойлашган (Тошкент шаҳар, Яккасарой ҳокимияти ИРСПда рўйхатга олинган) "АТМ PARTNERS" МЧЖ Низомига тегишли қуйидаги қўшимча ва ўзгартишлар, №1350, 16.09.2003 йил, №11-000810, 11.08.2005 йил, №11-000810, 05.12.2006 йил, шунингдек "АТМ PARTNERS" МЧЖ таъсис шартномасига тегишли қуйидаги қўшимча ва ўзгартишлар, "АТМ PARTNERS" МЧЖ 12.02.2003 йил №11-000810, 05.12.2006 йил йўқолгани сабабли бекор қилинади.

* * *

Шайхонтоҳур туманидаги "ШАРҚ ширинликлари" МЧЖ (ИНН-200896225) тугатилади. Даъволар икки ой ичида 218-23-51, 183-95-77 телефон рақамлари орқали қабул қилинади.

* * *

Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги томонидан 23.03.2006 йил № 001284 рақам билан давлат рўйхатидан ўтган (реестр 001284-05) "ANSHER REAL ESTATE" МЧЖга берилган гувоҳнома йўқолгани сабабли бекор қилинади.

* * *

Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлигида 06.11.2008 йил № 946 рақам билан рўйхатдан ўтган (ИНН-200915248, ОКПО 15465584) "ZAPSIB-AZIA" МЧЖ хорижий корхонаси "AZIYA SIBIR INVEST" МЧЖ шаклидаги хорижий корхона деб қайта номланади. Маълумот учун тел-248-33-18.

* * *

Тошкент шаҳар Юнусобод туман Микрарайон ТашГРЭС 13-уй 6-хонадонга тегишли Габбазова Зульфия Юсуповна номига берилган 07.04.1993 йил №10-01/18393 рақамли уйга эгалик ҳуқуқини берувчи давлат ордери ва уй плани йўқолгани сабабли бекор қилинади.

Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, "Ўзбектеатр" ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси устоз санъаткор, Ўзбекистон халқ артисти

Галия ИЗМАЙЛОВАнинг

вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" фонди уюшма аъзоси Хуршид Нуруллаевга онаси

ЗУЛФИЯ аянинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

"Олтин мерос" халқаро хайрия жамғармаси жамғарма ходими Карим Баҳриевга қизи

ЧАРОСнинг

бевақт вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Халқ ижодиёти ва маданий-марифий ишлар республика илмий методик маркази жамоаси Қашқадарё вилояти халқ ижодиёти ва маданий-марифий ишлар маркази директори Фотима Жумаевага онаси

ТУРСУНТОШ аянинг

вафоти муносабати билан таъзия изҳор қилади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

* * *

НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32

Қабулхона — 233-52-91 Электрон манзилимиз:

Котибият — 233-49-93 info@uzas.uz

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 236-56-50 Санъат бўлими: 236-56-48

Ижтимоий ҳаёт бўлими: 236-58-55 Назм ва наср бўлими: 236-58-55

Бош муҳаррир Саъдулла ҲАКИМ

Таҳририятга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи — Иқбол ҚЎШШАЕВА

Саҳифаловчи — Элёр МАҲМУДОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.

Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 20.48

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0283-рақам билан рўйхатга олинган. А — 4270. Буюртма Г — 948. Ҳажми — 5 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН